

VÅRT FÖRSVAR

Oberoende tidskrift sedan 1890

Nr 3, Oktober 2022

**Nato, omvärlden
och vi**

The world may change. **World class doesn't.**

In today's changing world, we face technological, financial and logistical challenges that conventional thinking just won't match.

It takes innovative, pragmatic thinking to push boundaries and develop clever solutions.

We call it the thinking edge.

www.saabgroup.com

SAAB

VÅRT FÖRSVAR

Oberoende tidskrift för försvar
och säkerhet sedan 1890. Utges
av Allmänna Försvarsföreningen.

Vårt Försvar utkommer med fyra
nummer per år. Tidskriften är ett
populärvetenskapligt, opolitiskt
organ för analys och debatt i
försvars- och säkerhetsfrågor.

Ansvarig utgivare:

Elisabeth Nilsson

Chefredaktör:

Tommy Jeppsson

E-post: chefredaktoren.vf@aff.a.se

Redaktionskommitté:

Johanna Gårdmark, Gunilla Herolf,
Tommy Jeppsson, Bo Jifält,
Stefan Ring, Olle Schylander och
Anna Wieslander.

Grafisk design och tryck:

ClearDesign.se

Nästa nummer:

16/12 2022

Material:

Publicering av artiklar införda i Vårt
Försvar medges med angivande av
källan. Tidskriften tar inte ansvar för
insänt icke beställt material.

Prenumeration:

Helår fyra nummer: 300 SEK.

Pris t o m 25 år: 100 SEK.

Bankgiro 482-8885 eller

Plusgiro 127 11-8

ISSN:

0042 - 2800

Annonser och annonspriser:

AFF:s kansli

Teatergatan 3, 111 48 Stockholm

Telefon: Kanslichefen Olle Schylander

070-302 77 20

E-post: aff@aff.a.se

www.aff.a.se

Organisationsnummer:

802000-1106

Omslagsbild: Med Finland och Sverige i Nato
kommer den sammantagna försvarsförmågan
hos länderna i norra Europa att bli betydande.
Foto: Polarpix / Shutterstock.

Nordiskt Natosamarbete

Säkerhetspolitik kan definieras
som förmågan att navigera i
det internationella systemet.
Utifrån denna definition baseras
den finländska och svenska Nato-
ansökan på en strikt logisk analys,
där det överordnat handlar om att
den säkerhetspolitiska utvecklingen
som helhet befinner sig på ett
sluttande plan.

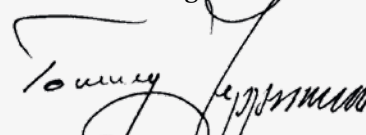
Utifrån ett nationellt finländskt och
svenskt perspektiv är det funda-
mentalt att statens grundläggande
uppgift är att skapa säkerhet, den
säkerhet som ett samhällsbyggande
kräver och utan vilken välfärds-
staten inte kan förverkligas. I en
allianskontext kommer vi att dra
nytta av det försvarssamarbete
som redan existerar mellan
framförallt Finland och Sverige
avseende militärt men också civilt
försvar. Samtidigt förstärker Nato-
medlemskapet, också tillsammans
med Danmark och Norge, den
krigsavhållande förmågan enligt
principen om att när krafterna
förenas mångdubblas styrkan. Här
är den amerikanska närvaron i
Europa av fundamental betydelse.

Natomedlemskapet innebär att vi
tydligare kommer in i den västliga
sfär som vi definitivt redan varit en
del av. Detta utifrån värden vi delar
med övriga demokratiska stater i
den västliga försvarsalliansen som
demokrati, mänskliga rättigheter,
press- och yttrandefrihet, frihandel
och de principer som rättsstaten
baseras på. Det är värden som
vi måste stå upp för och vara
beredda att försvara, en uppgift
som naturligen sker tillsammans
med andra stater som delar samma
grundläggande värderingar.
Samtidigt är det värden som inte
delas av Ryssland och Kina.

Natomedlemskapet innebär kravet
på att bidra. Basen/plattformen är

förmågan till kontroll av eget terri-
torium, vilken utgår ifrån förmågan
till kontroll och försvar av strategiska
nyckelområden. Dessutom ingår
viljan att föra en aktiv säkerhets-
politik, som inte minst syftar till
att inte bara bevara utan också
stärka den transatlantiska länken,
vilket logiskt kommer att vara
ett gemensamt nordiskt intresse.
Vi gör detta genom, exempelvis,
svenska styrkebidrag till Nato-
insatserna i Estland, Lettland och
Litauen, liksom när vi genomför
Natoövningar på svenskt terri-
torium, vilka avser både försvar av
vårt territorium och att säkerställa
alliansförstärkningar såväl till
Finland som Baltikum.

En avgörande faktor för Finlands
och Sveriges väg mot ett Nato-
medlemskap utgår från insikten
om att Ryssland inte är en stat som
vår. Det är av största betydelse för
att undvika naiva föreställningar
om att landet är som vilken västlig
nation som helst. Det är ett land
som ser på världen med annor-
lunda ögon än vi, där omvärlden
består av vinnare och förlorare,
där den starkes rätt gäller. Konse-
kvenserna av det ryska synsättet
drabbar människor i form av
skador, psykiskt lidande och död.
Vi har sett det i Georgien 2008,
i samband med Rysslands
intervention i Syrien 2015 samt
angreppen på Ukraina 2014
och 2022. Vikten av vaksamhet
framstår som något uppenbart,
också i en situation där regimen i
Kreml f n är upptagen med ett krig
i Ukraina som verkar bli utdraget
och därmed innehåller risker för
felbedömningar och eskalering.

Tommy Jeppsson

VÅRT FÖRSVAR Nr 3, Oktober 2022

Noterat

- 5** Minou Sadeghpour
Obekväm affär, Sydkorea, Frusen konflikt,
Internationell insats och Senegal

Analys av kriget i Ukraina

- 7** Michael Sahlin och Lars-Erik Lundin
Hur ska detta sluta?
Både angräparn och försvararen har lidit stora förluster.

Tema: Nato, omvärlden och vi

- 11** Svein Efstad
Betydningen av NATO-medlemskap för Norge
Nato er en allianse som bygger på solidaritet.
- 14** Stefan Ring
Svenskt medlemskap i Nato, en nordisk fråga
Den nordiska regionen är ett sammanhängande säkerhetspolitiskt område.
- 17** Krister Andrén
Ny situation i Östersjön
Sverige och Finland har territoriellt en dominerande roll i Östersjön.
- 20** Krister Pallin
Ryskt hot och västligt försvar
Ryssland utgör det främsta hotet mot närområdets säkerhet.
- 22** Marianna Serveta
Turkiets betydelse för Nato
Natos förhållande till Turkiet är långt ifrån friktionsfritt.

Analys

- 24** Jan Hallenberg
Demokratin backar i USA
En försvagad demokrati i USA skulle allvarligt skada Nato.
- 26** Jörgen Elfving
Att lära av andras erfarenheter
Kriget i Ukraina kommer att bli föremål för oräkneliga analyser.
- 29** Kjell-Åke Nordquist
Det komplexa motståndet
Kampen förenar.
- 32** Ingolf Kiesow
Begränsad hjälp till Ryssland
Kina bedriver ett komplicerat diplomatiskt spel.
- 34** Jonny Hogg
Test för västs engagemang i Afrika
Risker för social oro och konflikter.
- 36** Björn Körlof
Förändrade värderingar
Ryssland har en särställning i värderingsmässigt avseende.

Ord i tiden

- 38** Micael Bydén
Beredskap för långvarig konflikt
Vi lägger inte ut försvaret av Sverige på entreprenad.

EN OBEKVÄM AFFÄR

En talesman för det filippinska försvarsdepartementet, Arsenio Andolong, har i ett uttalande bekräftat att Filippinerna arbetar för att avbryta ett kontrakt om att förvärva ryska helikoptrar.

Han hänvisade till förändringar i landets utrikes- och försvarspolitiska prioriteringar till följd av omvärldsläget.

Andolong uppgav även att ansträngningar görs för att få tillbaka handpenningen för affären som betalades i januari i år samt:

"Vi förbereder oss också för att inleda en diplomatisk dialog med den ryska sidan om frågor som

uppstår till följd av att projektet inte fortgår".

Bakgrunden till att ett avtal på flera hundra miljoner dollar bryts är Filippinernas oro över potentiella sanktioner från väst. Försvarsminister Delfin Lorenzana har tidigare sagt till *Associated Press* att landet i stället för en diskussion med amerikanska myndigheter om att köpa amerikanska helikoptrar.

Försvarsministern uppgav vidare vid samma tillfälle att beslutet om affären hade godkänts av dåvarande presidenten *Rodrigo Duterte*, vars administration

Filippinernas försvarsminister Delfin N. Lorenzana.

Foto: Creative Commons.

undertecknade kontraktet för helikoptrarna i november 2021.

"A stronger defense is an investment in peace."

Ronald Reagan

SYDKOREA

Polens premiärminister Mateusz Morawiecki och Sydkoreas president Moon Jae-in.

Foto: Wikimedia Commons.

Polen har undertecknat ett avtal om att köpa stridsvagnar, stridsflygplan och försvarsmateriel från Sydkorea. Affären är, enligt bedömare, den största vapenexporten någonsin i Sydkoreas historia.

De sydkoreanska vapnen ska ersätta de vapen som landet skänkt till Ukraina, uppger en talesperson för den polska regeringen.

Vapenförsäljningen till Polen kommer att befästa Sydkorea som en relevant partner och ge landet en möjlighet att fördjupa sina band med Nato- och EU-länder genom

handels- och investeringsavtal, underrättelse- och teknikdelning samt militära samarbeten. Det kommer att oroa såväl Kina som Nordkorea. Seouls strategi är att skydda sina relationer med Europa genom att stärka de diplomatiska och ekonomiska banden.

Seouls iver att uppfylla Warszawas stora vapenorder kommer även samtidigt att göra Sydkorea till ett attraktivt alternativ till världens traditionella vapenhandlare, (såsom USA, Ryssland, Kina, Tyskland och Frankrike).

EN FRUSEN KONFLIKT?

Den 2 juni uppgav FN:s särskilda sändebud för Jemen, svensken Hans Grundberg, att den saudistödda jemenitiska regeringen och dess motståndare, Huthi-rebellerna, hade kommit överens om att förlänga den senaste vapenvilan med ytterligare två månader. Vapenvilan, som inleddes den 2 april, löpte ut i början på augusti och markerar den längsta nationella vapenvila som Jemen har upplevt på sex år.

Ett flertal relevanta faktorer är avgörande för den jemenitiska regeringens och Huthi-rebellernas vilja att förlänga vapenvilan. Det rör sig om avtagande utländskt stöd, problem med bränsle och livsmedel samt avsaknaden av ett tydligt sätt för båda sidor att uppnå sina militära mål.

Saudiskt luftangrepp i Jemen. Foto: Flickr / Creative Commons.

När texten skrivs har Jemens stridande parter precis kommit överens om en ytterligare förlängning av vapenvilan som löpte ut första augusti.

Men även om dessa vapenvilor skulle resultera i en långvarig period av minskade strider är verklig och varaktig fred i Jemen, om inte omöjlig så osannolik.

ANDRA INTERNATIONELLA INSATSEN

För andra gången i år har Sveriges flygplan för skogsbrandsbekämpning aktiverats för en internationell insats.

Frankrike begärde under sommaren, med anledning av de svåra skogsbränder som drabbat flera delar av landet, hjälp via EU:s civilskyddssamarbete och Sverige accepterade uppdraget. Det aktuella området för de omfattande skogsbränderna ligger i regionen Bretagne i nordvästra Frankrike.

Det här är första gången som Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) deltar i två internationella insatser under samma skogsbrandssäsong. Veckan innan insatsen i Frankrike avslutades en veckolång svensk insats i Tjeckien. Orsaken till bränderna är den långa perioden i Europa med torr väderlek och höga temperaturer.

STATUS SENEGAL

Senegals styrande koalition förlorade sin absoluta majoritet i sommarens parlamentsval och därmed kontrollen över national-

Senegals President Macky Sall. Foto: Wikimedia Commons.

församlingen. Valet var å andra sidan en avgörande vinst för landets oppositionskoalition.

För första gången i senegalesisk historia har presidentens parti ingen egen majoritet i parlamentet. Det innebär att landet står inför en period av turbulens på det lagstiftande området.

Bedömare menar att oppositionens valkampanj spelade starkt på medborgarnas växande frustration över den stigande inflationen, som har fått priserna på varor att skjuta i höjden och köpkraften att minska.

Inför valet har den sittande president Sall förbjudit oppositionsledare att kandidera, slagit ner på demonstranter och sägs överväga att kandidera för en grundlagsstridig tredje mandatperiod. Detta fick troligen också fler väljare att rösta på oppositionen.

Minou Sadeghpour är verksam som styrelseledamot i Allmänna Försvarsföreningen och bevakar säkerhetspolitik, totalförsvar och utvecklingen i omvärlden.

Hur ska detta sluta?

Ukrainakriget och det problematiska sambandet mellan frihet och fred

*Ståndpunkten att en utvidgning inte bara av EU utan också av Nato på sikt ligger i västs intresse gentemot Ryssland måste nu bygga på en klarare insikt om att utvidgningspolitiken måste matchas av en seriös säkerhetspolitik, inklusive försvarspolitik, skriver **Michael Sahlin** och **Lars-Erik Lundin**.*

När denna text färdigställs medio augusti 2022 har Ukrainakriget pågått i ett halvår. En total osäkerhet råder om krigets varaktighet och möjliga spridning. Detsamma gäller om hur en avveckling av kriget ska kunna åstadkommas, diplomatiskt och/eller militärt. Frågor om militär ”seger” och/eller en fredsöverenskommelse, grundad på någon form av diplomatiskt framförhandlad strategisk kompromiss mellan krigströtta parter finns förvisso, men leder in på okänd terräng.

Samtidigt översvämmas den internationella diskussionen av tankar om de konsekvenser på olika plan som kriget redan nu kan konstateras ha fått.

Detsamma gäller den akademiska och politiska diskussionen om krigets bakgrund: hur kunde det bli så här, hur ser ansvarsfördelningen mellan Putins Ryssland och väst/ Nato egentligen ut i en nykter analys? Hur är det möjligt att ett stort konventionellt krig i Europa kunde ske, trots allt som sagts och trots om den strategiska kärnvapenavskräckningen som

garant för det otänkbara i ett sådant krig i Europa i vår tid?

ETT UTNÖTNINGSKRIG

Det har ofta påpekats i litteraturen att en viktig aspekt på detta krig är att president Putin grovt underskattat *kontraproduktivitet*sfaktorn.

Både angriparen och försvararen, har lidit stora förluster.

I princip samtliga krav som ställdes i det ryska memorandumet i december 2021, och de mål som formulerats i olika deklatoriska sammanhang, har fått den rakt motsatta effekten. Det gäller såväl sammanhållningen inom Nato och västlägret i stort som det ukrainska motståndets kvalitet och uthållighet.

Både Nato och EU, i sina specifika roller, har svarat på den ryska aggressionen med en enighet och en slagkraft som bör ha överraskat den ryske presidenten. Samtidigt

har den ukrainska försvarsviljan och -förmågan gång på gång tvingat Putin till omdisponeringar. Det blixtkrig som man förutsåg har i stället blivit ett utnötningskrig. En duell försiggår nu, utgående från Ukrainas sydöstra regioner, mellan rysk materiell överlägsenhet, ukrainsk styrketillväxt genom folklig mobilisering och västs successiva tillförsel av alltmer avancerad krigsmateriel.

Både angriparen och försvararen, har lidit stora förluster. Det handlar om ett fullskaligt konventionellt krig i Europa.

AVSKRÄCKNINGSDILEMMAN

När Putins angreppsplaner började framstå som en tydlig realitet hoppades den USA-ledda västsidan kunna avskräcka honom från att sätta dessa i verket genom att, utöver den generella kärnvapenavskräckningen, lansera ett batteri av motåtgärder. Dessa bestod av omfattande ekonomiska sanktioner, leveranser av defensiva vapen till Ukraina, kraftig förstärkning av Natos militära beredskap och ökad kapacitet i alliansens östra delar. Till detta kom senare

också de svenska och finska ansökningsarna om Natomedlemskap, samt mobilisering av inomvästlig enighet och utomvästlig solidaritet i motståndet mot rysk aggression, m m.

Syftet då var alltså *avskräckning*, att avskräcka president Putin från att på nytt angripa Ukraina. När det sedan, den 24 februari, visade sig att dessa hot inte förmådde avskräcka Putin från att fullfölja sina avsikter om angrepp övergick det som var tänkt som avskräckning till att snarast handla om bestraffning för det som skett och, i andra hand, försök att avskräcka mot en fortsatt och utvidgad rysk aggression. Samtidigt handlade Putins motsvarande avskräckningsstrategi om att genom kärnvapenhot söka avskräcka väst från att konkret militärt ingripa till Ukrainas försvar.

Förvisso har Bidens m fl västliga ledares rädsla för att genom mot-offensivt och fullskaligt ingripande på Ukrainas sida bidra till en eskalering som kunde leda till det tredje världskrigets utbrott, föranlett en initial återhållsamhet. Men det ryska kärnvapenhotet har inte avskräckt Nato och USA från att stegvis utöka vapenleveranserna till alltmer skarpa och långgräviddiga vapentyper.

Samtidigt konstateras att den västliga militära styrkeuppbyggnaden i alliansens östliga medlemsländer uppenbarligen bidragit till att avskräcka Ryssland från att militärt angripa mål, inklusive knutpunkter för vapenleveranser till Ukrainas försvar, på Natos territorium.

En viktig slutsats av Ukrainakriget, för västlig del i första hand, är och blir att frågan om avskräckning, nukleär såväl som konventionell, måste göras till föremål för en rejäl översyn och problematisering. Hur agera om motparten ignorerar de

”röda linjer” man stakat ut, och hur tydligt vågar man doktrinmässigt uttala de militära konsekvenserna om de röda linjerna överskrids? Fungerar kärnvapenavskräckningen i dagens komplicerade värld?

NY STRATEGISK BALANSAKT

Efter den 24 februari drog den svenska regeringen relativt snart slutsatsen att Sverige inte skulle klara sin säkerhetspolitiska balansakt utan att acceptera två procents-målet för svenskt militärt försvar, en omfattande upprustning av det civila försvaret och, med viss draghjälp av finsk beslutsamhet, medlemskap i Nato.

Frågan om hur den strategiska balansakten ska hanteras är långt ifrån besvarad.

Inför den närmaste framtiden är det i ljuset av detta emellertid centralt att inse att frågan om hur den strategiska balansakten efter den 24 februari ska hanteras långt ifrån är besvarad.

Man kan tydligt se att många av de ledare som är viktiga för svensk säkerhet befinner sig i ett förändrat säkerhetspolitiskt landskap där deras handlingsfrihet att anpassa sig till ständigt förändrade förutsättningar begränsats. Detta gäller inte bara ledare som president Lukasjenko i Belarus, som knutits allt närmare Ryssland. Det gäller på global nivå den amerikanske presidenten, som står inför ett mellanval, som kan väntas kraftfullt inskränka hans handlingsfrihet. Det gäller Storbritannien där en premiärminister med sannolikt

mindre handlingsutrymme än Boris Johnsons nu har valts. Det gäller Tyskland som möter svåra problem på energiområdet. Det gäller Frankrike där presidentens parlamentariska underlag är mycket svagare än tidigare. Det gäller generellt i Europa där den ekonomiska konjunkturen försämrats dramatiskt under 2022. Inflationstryck och energiförsörjningskris bidrar till en mörk prognos för kommande månader och år.

REDUCERAD HANDLINGSFRIHET

Men detta gäller rimligen också den ryska statsledningen som i sina försök att ständigt överraska, och att systematiskt bryta ingångna överenskommelser, närmar sig en gräns för det möjliga som illustreras av överenskommelsen om spannmålsexporten. Den förutsägbara oförutsägbarhet som präglat den ryska politiken under en längre tid har också den sina gränser. Ryssland har bundsförvanter *in spe* som kräver att få reda på vad ryssarna faktiskt kommer att göra framöver. Dessa länder inkluderar givetvis Kina och i någon mån Indien liksom många länder i Afrika och Mellanöstern, vilket illustreras av utrikesminister Lavrovs besöksdiplomati, etc. Det är också svårt att tro att den ryska balanspolitiken gentemot Turkiet kan utvecklas på ett för president Putin positivt sätt utan någon form av trovärdighet i de ryska utfästelserna gentemot Ankara, eller för den delen Teheran.

Den ryska handlingsfriheten efter Ukrainaangreppet har också begränsats på ett fundamentalt sätt när det gäller hotet om att använda kärnvapen. Ukraina, liksom tidigare även Finland och Sverige, kunde före kriget, som icke-Natomedlemmar, utsättas för kärnvapenhot. Men antalet

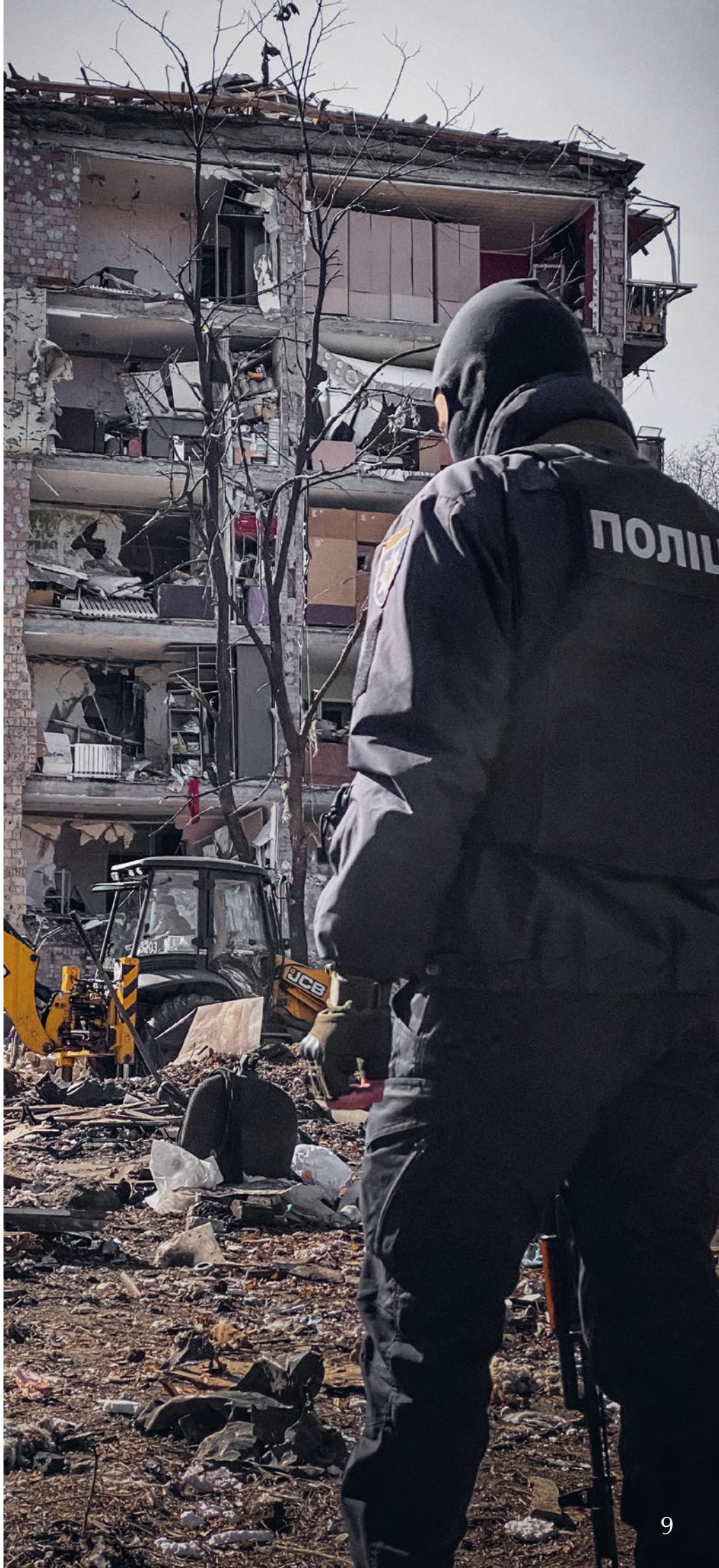
tänkbara måltavlor för en sådan utpressningstaktik har dramatiskt förändrats efter Ukraina och efter det att Finland och Sverige redan nu av de flesta i väst uppfattas vara en del av Nato. Kärnvapenhot mot Natomedlemmar äventyrar automatiskt den strategiska stabiliteten.

Det geostrategiska läget för Ryssland gentemot väst kan också ha försämrats. Väst har ansetts vara ytterst sårbart i området nära Kaliningrad, inklusive Suwalki-korridoren, som bedömts behöva hållas öppen även för västliga förstärkningar för att möta ett ryskt anfall mot Baltikum. Efter Finlands och Sveriges Natotillträde ökar den ryska sårbarheten i hela området från Sankt Petersburg till Murmansk och Arktis. Det finns nya möjligheter för Nato att undsätta till exempel ett Estland under attack. Den senaste stora ryska militärövningen, Zapad 2021, simulerade ett angrepp via Belarus från polskt och litauiskt territorium. Förutsättningarna för denna typ av övning i framtiden har nu blivit helt andra. Samtidigt måste vi inse att denna ryska försvagning också innebär ryska incitament till förebyggande motåtgärder, med ovisst säkerhetspolitiskt netto på litet sikt.

KOMPLICERADE SAMBAND

Sverige, och inte minns det svenska civilsamhället, har i denna nya situation att ta hänsyn till att även vi måste kalibrera våra insatser till stöd för frihetssträvandena i öster på ett genomtänkt sätt.

Det är lätt att förutse en framtida och långvarig stark aversion mot Ryssland i Ukraina sedan vapnen tystnat, ett förhållande som också kommer att gälla många länder inom EU och Nato. Foto: Алесь Усцінай / Pexels.

Putin anser med stor sannolikhet att avsaknaden av ett resolut ingripande 2013 för att förhindra Maidan och president Janukovyts avsättning var ett *katastrofalt miss-tag*. I ett slag förlorade Ryssland kontrollen över ett helt land. Återtagandet av Krim visade sig under åren som följde inte lösa Rysslands problem med ett Ukraina som skapade nya förhoppningar om förändringar inne i Ryssland självt.

Vi måste utgå ifrån att försök att upprepa Maidan i Belarus eller i något av de andra viktigare länderna som för närvarande kontrolleras av Ryssland kommer att uppfattas som ett existentiellt hot mot den ryska statsledningen. Det torde inte råda någon tvekan om att det inte minst är en oro för detta som präglar den förhållandevis försiktiga tyska, franska och i viss mån även amerikanska politiken. Detta gäller inte enbart den ursprungligen klara markeringen att västligt stöd till Ukraina inte får bli ett krig mellan Nato och Ryssland. Det gäller också olusten och det partiella motståndet mot att bryta alla ekonomiska förbindelser med Moskva, inte minst på energiområdet eller när det gäller de diplomatiska kanalerna.

I grunden har detta att göra med en tydlig skillnad mellan olika synsätt i väst avseende vad som pågår i och utmärker Ukrainakriget. Det finns röster i väst, särskilt USA, som implicit välkomnar kriget med alla dess fasor eftersom det antas successivt försvaga Ryssland och därigenom minska hotet mot väst. För dem innefattar begreppet seger inget mindre än en ny kollaps av det ryska imperiet. Kanske blir det, antyds det, därigenom möjligt att efter hand ägna större amerikansk uppmärksamhet mot hotet från Kina.

Det är här som europeiska statsledningar kommer tillbaka till frågan om ett visst mått av europeisk *strategisk autonomi*. För Europa och för europeiska stater måste balansen hela tiden upprätthållas för att undvika en utvidgning av kriget på europeisk mark. Europeisk oro för den amerikanska demokratins framtid spelar oundvikligen också in här.

Många röster höjs med budskapet att det ukrainska slaget i praktiken redan är vunnet.

Av central betydelse härvidlag är också insikten att Ryssland även i framtiden kan komma att bygga sina beslut på felkalkyler så som uppenbarligen skedde den 24 februari. Det är svårt att tro att Putin skulle ha satt i gång kriget på det sätt som skedde om han vetat vad han nu vet om vilka krafter i väst och i Ukraina som han satte i rörelse. Man kan emellertid av detta inte dra slutsatsen att han kommer att undvika framtida misstag i ett annat, framtida, läge då han är övertygad om att Ryssland hittat en bättre strategi, byggt upp en bättre förmåga och väst uppvisat ytterligare tydliga svaghetstecken.

Det är mot denna bakgrund som många röster, utifrån olika utgångspunkter, höjs med budskapet att det ukrainska slaget i praktiken redan är vunnet och att det gäller att nu kodifiera detta i en överenskommelse med Ryssland. Det är uppenbart att det är svårt för den ukrainska statsledningen att instämma i en sådan appell, när en

femtedel av landets territorium efter en förödande förstörelse-kampanj är under fiendens kontroll och när många miljoner ukrainska medborgare förlorat sina hem.

Många frågar sig sannolikt också hur en sådan överenskommelse med Ryssland skulle kunna komma till stånd – med kontrollerad efterlevnad – när Rysslands säkerhetsgaranti gentemot Ukraina från 1994 kunde brytas så lättvindigt som skedde.

KRAV PÅ SÄKERHETSPOLITIKEN

Ståndpunkten att en utvidgning inte bara av EU utan också av Nato på sikt ligger i västs intresse gentemot Ryssland måste nu bygga på en klarare insikt om att utvidgningspolitiken måste matchas av en seriös säkerhetspolitik, inklusive försvarspolitik. När Europeiska rådet debatterade stödet till Ukraina 2013 – före Krim-annekteringen – spelade överväganden rörande Ryssland en begränsad roll i diskussionen. Den fortsatta debatten om EU-kandidater som Ukraina, Moldavien, Georgien, Serbien, och givetvis också Turkiet, kommer att ha en helt annan inramning säkerhetspolitiskt. Det svenska ordförandeskapet i EU första halvåret 2023 innefattar också dessa frågor.

Michael Sahlin är ambassadör, *fil dr* och tidigare statssekreterare.
Lars-Erik Lundin är ambassadör och *fil dr*.

Betydningen av NATO-medlemskap for Norge

NATO medlemskapet betyr fortsatt veldig mye for Norge. Det gir en trygghet som vi nå tar for gitt. Og det gir oss tilgang til viktige internasjonale beslutningstakere som vi ellers ikke ville hatt. Havområdene utenfor Norge og Arktis er sensitive områder og vil antakelig bli enda viktigere i fremtiden. Med Sverige og Finland i NATO har vi muligheten for å bygge et tett samarbeid med de øvrige fire nordiske land. Også for det nordiske samarbeidet vil NATO nå bli viktig.

Svein Efstestad

Etter 73 år som medlem i NATO er det nesten umulig å forestille seg norsk forsvars- og sikkerhetspolitikk utenfor NATO. Det er blitt en selvfølgelighet, og medlemskapet har støtte i et overveldende flertall i befolkningen og på Stortinget. Etter avslutningen av den kalde krigen var det ikke selvsagt at NATO ville opprettholdes. På denne tiden sa tidligere forsvarsminister Johan Jørgen Holst at hvis NATO gikk i oppløsning, ville Norge være blant de siste til å forlate det synkende skipet.

Vi mottok enorme gaver i form av våpenhjelp etter krigen som gjorde det mulig å bygge opp et stort og sterkt mobiliseringsforsvar. NATO finansierte store infrastrukturbygginger som flyplasser, havner og kommunikasjonsprosjekter som også kom sivilsamfunnet til gode. De siste tiårene av den kalde krigen ble det bygget opp store lagre for allierte forsterkninger, og det ble arrangert store øvelser, særlig i Nord-Norge. Norske styrker ble trent i samvirke med allierte og fikk trening i bruk av engelsk. Norske offiserer og politikere ble eksponert for internasjonale forhold og strategiske utfordringer. Vi ble også eksponert for bilateralt samarbeid med nære partnere i Nord-Amerika og Europa. Forsvarssektoren ble tidlig vår mest internasjonaliserte virksomhet med et stort antall militære og sivile stasjonert i utlandet.

Fra 1990 og et par tiår fremover var alt fokus på deployerte operasjoner særlig på Balkan, i Afghanistan og mot Libya. Norge deltok aktivt i disse operasjonene, og opplevde et sterkt press for å nedlegge mobiliseringsforsvaret og kapasiteter som primært kunne brukes i anti-invasjonsrollen. NATOs kollektive forsvarsforberedelser ble i realiteten avvirket samtidig som vårt nasjonale territorielle forsvar ble marginalisert.

Norge tok initiativ til å gjenoppbygge NATOs kollektive forsvar allerede i 2008. Forsvarsminister Anne-Grete Strøm-Erichsen la frem det såkalte nærområdeinitiativet på et uformelt forsvarsministermøte i London i september 2008. Initiativet var godt forankret både politisk og militært, og det har vært styrende for norsk politikk i NATO helt siden den tiden. Vi har argumentert både bilateralt, i NATO-fora og i ulike andre flernasjonale grupperinger for å prioritere de funksjoner som er nedfelt i NATO-traktaten, det vil si konsultasjoner og fellesforsvar. Det norske initiativet fikk tidlig støtte fra blant andre de baltiske land, Polen og en rekke viktige grupperinger i de allierte stormakter. Men tiden var ennå ikke inne for NATO til å justere kursen. Det russiske angrepet på Georgia i august 2008 ble nærmest ignorert i alliansen. Mange mente at NATOs fremtid lå i Afghanistan og tilsvarende konfliktområder.

Det var først etter det russiske angrepet på Ukraina i 2014 at omstillingen i NATO skjøt fart. Det ble vesentlige endringer i planene for kollektivt forsvar, øvelser, reaksjonskrav, maritimt konsept og kommandostruktur. Norge arbeidet aktivt for disse endringene. Dette medførte tett oppfølging bilateralt overfor viktige allierte og norske initiativ i militære og sivile fora i NATO. Disse endringene har kommet godt i gang, men er ikke fullført, samtidig som NATO nå øker sitt ambisjonsnivå betydelig.

Vårt forsvar er ikke dimensjonert eller organisert for å kunne

forsvare Norge alene. Antakelig ville vi organisert Forsvaret på en annen måte hvis vi stod alene. Vi er overbeviste om at vi vil få militær hjelp og støtte hvis Norge skulle bli truet eller angrepet. Når allierte forsterkninger er ankommet og starter operasjoner i Norge, vil vi raskt overføre kommando til NATO. Dette er en stor og viktig avgjørelse, og det krever at NATO har en effektiv og vel kvalifisert kommandoordning.

Vi har en stor og velutviklet etterretningstjeneste og også mange andre ordninger som gir god situasjonsforståelse i nordområdene og i havområdene utenfor Norge. Vi sier gjerne at vi er NATOs øyne og ører i nord. Vi organiserer også en rekke forskjellige øvelser for å vedlikeholde evne til samvirke og for at allierte soldater skal bli vant til å operere i de krevende klimatiske og topografiske forhold. Og vi forbereder mottak av allierte forsterkninger.

Norge har vært medlem av Nato i 73 år. Foto: Sergey-73 / Shutterstock.

” Vårt forsvar er ikke dimensjonert eller organisert for å kunne forsvare Norge alene.

Ved svensk og finsk medlemskap i NATO vil det bli store forandringer både for det norske forsvaret og for planlagt innsetning av allierte styrker i vårt område. Vi er overbevist om at norsk sikkerhet vil styrkes ved svensk og finsk medlemskap i alliansen.

NATO er en allianse som bygger på solidaritet. Men alliansen og samarbeidet har naturligvis endret seg mye ettersom de strategiske utfordringene er endret, og antallet medlemsland har økt fra 12 til 32.

Kjernevåpengarantien er viktig for NATOs avskrekkingsevne. Dette

behandles ikke som ordinær militær virksomhet, men er undergitt særlige prosedyrer. Dette er politiske våpen, og atommaktene har påtatt seg et stort ansvar i forholdet til øvrige medlemsland. Dette er en del av det transatlantiske limet som holder alliansen samlet. Hvis denne garantien skulle falle bort, er det fare for oppløsning og at flere medlemsland ville utvikle slike våpen.

Kjernevåpenproblematikken er til tider helt dominerende i den sikkerhetspolitiske debatten, men involverer i liten den militære ledelsen.

Hvis medlemskapet i NATO skal utnyttes fullt ut er det viktig å ha en sammensveiset organisasjon. De viktigste departementene, den militære ledelsen og personell som er stasjonert i utlandet må ha koordinerte instruksjoner. Regjeringskontorene må definere nasjonale målsettinger, og nasjonale posisjoner må utvikles slik at de kan få støtte internasjonalt. Et godt internasjonalt nettverk er avgjørende for å få innflytelse. Medlemskapet i NATO gir muligheter for innflytelse og innsikt i inter-

Amerikanske B 52, to svenske JAS Gripen og to norske F 35 samvirker. Foto: Forsvaret.

nasjonal sikkerhetspolitikk og militære spørsmål, men det fordrer også aktivitet i bilaterale forbindelser. For Norge som ikke er med i EU, er NATO-medlemskapet avgjørende for tilgang til viktige beslutningstakere i de allierte stormakter.

Norge har en kort landegrense til Russland, men møter russisk aktivitet i Nord-Atlanteren, Barentshavet og Arktis. Dette er viktige områder for begge land. Området er relativt sterkt militarisert med en stor andel av de russiske strategiske kjernevåpnene. Begge land har stor produksjon av olje og gass i området som også er sårbart for miljøpåvirkning. Noen av verdens største villfiskbestander finnes her. Global oppvarming medfører stor økning i aktiviteter som for eksempel transport og turisme. Norge har suverene rettigheter i et område på størrelse med Middelhavet. Svalbard tilhører Norge, men andre signatarmakters innbyggere har også rettigheter på øygruppen.

NATO-medlemskapet gir styrke og sikkerhet for Norge i våre bilaterale forbindelser med Russland. Når de politiske forholdene lå til rette for det, utviklet vi et

relativt omfattende samarbeid med Russland også på forsvarssiden. Generelt betyr sikkerhetsgarantien også i dag at vi står friere til engasjement overfor Russland. Vår kystvakt og våre grensestyrker som er integrerte i våre væpnede styrker har et viktig og korrekt samarbeid med FSB. Det operative hovedkvarteret i Bodø har samband til Nordflåtens hovedkvarter på Kola.

NATO medlemskapet betyr fortsatt veldig mye for Norge. Det gir en trygghet som vi nå tar for gitt. Og det gir oss tilgang til viktige internasjonale beslutningstakere som vi ellers ikke ville hatt. Havområdene utenfor Norge og Arktis er sensitive områder og vil antakelig bli enda viktigere i fremtiden. Med Sverige og Finland i NATO har vi muligheten for å bygge et tett samarbeid med de øvrige fire nordiske land. Også for det nordiske samarbeidet vil NATO nå bli viktig.

Svein Ejjestad er nylig pensjonert etter mer enn 40 års tjeneste i Forsvarsdepartementet. Han arbeider nå deltid som seniorkonsulent ved Norsk Utenrikspolitisk Institutt.

Ett uttryckligt stöd för Sveriges och Finlands Natoansökan var det amerikanska deltagandet med bl a amfibiefartyget USS Kearsarge i övningen Baltops 2022. Foto: Antonia Sehlstedt / Försvarsmakten.

Svenskt medlemskap i Nato, en nordisk fråga

Idag är det svårt för mindre stater att på egen hand skapa en avskräckande tröskel. Samtidigt är alla överens om att en konflikt i vår region kommer att påverka alla nordiska länder. Ett enskilt agerande kommer inte att vara tillräckligt avskräckande. Den nordiska regionen är ett säkerhetspolitiskt sammanhängande område. Medlemskapet i Nato ger möjligheter att genomföra gemensamma åtgärder i de olika militärgeografiska områden där de nordiska ländernas intressen och säkerhet vävs in i varandra. Detta samarbete skapar en ökad avskräckning för framtida väpnade angrepp.

Stefan Ring

Ett medlemskap i Nato för Sverige och Finland kommer givetvis att ställa krav på solidaritet med alla andra medlemsstater. Vi kan inte undgå att leva upp till artikel 5 i Nato-stadgan. Men, samtidigt kommer medlemskapet att innebära en avsevärt ökad möjlighet till ett nära militärt samarbete mellan de nordiska länderna, både avseende gemensam planering och genomförandet av försvarsoperationer. Med förenade insatser inom ett Natomedlemskap kan den nordiska försvarsförmågan öka och bidra till den europeiska säkerheten.

Det nordiska politiska samarbetet är inte nytt. Under det kalla kriget utvecklades ett politiskt samarbete i Norden med en passunion 1952, en gemensam arbetsmarknad 1954, ett ömsesidigt socialförsäkringssystem 1955 och ett nordiskt miljömärkningssystem 1989. Någon öppen samverkan inom försvarsområdet förekom inte förutom avtalet "Sve-Nor-Da" som innebar att militära flygplan från Sverige, Norge och Danmark kunde utnyttja varandras flygbaser vid dåligt väder eller i nöd.

Efter det kalla kriget öppnades intresset och möjligheterna för ett nordiskt samarbete även inom försvarsområdet. Vid mötet i Nordiska Rådet 1997 deltog försvarsministrarna för första gången. För att öka samverkan inom försvarsmaterielområdet bildades 1994 Nordic Armaments Cooperation (NORDAC). För att samordna det nordiska samarbetet inom FN:s fredsbevarande verksamhet bildades Nordic Coordinated Arrangement for Peace Support (NORDCAPS) 1997. Samarbetet ledde fram till insatser både i Bosnien, Afghanistan och Tchad.

När Sverre Diesen blev försvarschef i Norge och Håkan Syrén blev ÖB i Sverige, inleddes ett fördjupat samarbete. Initiativet ledde fram till Nordic Defence Cooperation (NORDEFCO) 2009, som omfattar samtliga nordiska länder.

Erfarenheterna från tidigare samarbete inom den nordiska regionen lägger grunden för att arbetet i Nato kommer att kunna genomföras utan större friktioner.

Den viktigaste uppgiften för en försvarsmakt är att vara avskräckande. Kostnaden för en angripare att genomföra ett väpnat angrepp ska bli alltför stor. Avskräckningens innebörd har Krister Andrén tidigare beskrivit i Svenska Dagbladet.¹ En betydande förmåga, enligt Andrén, är att "direkt kunna hejda själva angreppet". Idag är det svårt för

mindre stater att på egen hand skapa en avskräckande tröskel. Samtidigt är alla överens om att en konflikt i vår region kommer att påverka alla nordiska länder. Ett enskilt agerande kommer inte att vara tillräckligt avskräckande.

Den nordiska regionen är ett säkerhetspolitiskt sammanhängande område. Medlemskapet i Nato ger möjligheter att genomföra gemensamma åtgärder i de olika militärgeografiska områden där de nordiska ländernas intressen och säkerhet vävs in i varandra. Detta samarbete skapar en ökad avskräckning för framtida väpnade angrepp.

Detta militärgeografiska område består av en linje från Bodö/Narvik till Luleå och Rovaniemi och sedan norrut till Kirkenes. Väster om denna linje behöver Sverige, Norge och Finland samarbeta för att tillsammans få tillräckligt operativt djup och kunna nå en tillräcklig effekt.

I Murmansk finns viktiga delar av den ryska kärnvapenarsenalen, och inte minst andraslagsförmågan, genom baseringen av kärnvapenbestyckade ubåtar. Området är därför av största vikt för Ryssland. Samtidigt har klimatförändringarna inneburit att det öppnas upp fartygsleder genom Nordostpassagen. Möjligheter att utvinna olja och gas i området har också ökat. Intresset för Arktis har därför höjts och kan innebära att ett område som hittills varit förskonat från militära konfrontationer kan drabbas av konflikter.

Kontroll av nordområdet skulle innebära ökade möjligheter att understödja allierade sjöstridskrafter i Norra ishavet. Motsatsen skulle ge Ryssland förmåga att flytta fram sin Norra flotta och påverka Natos möjligheter att uppträda i Nordatlanten, men även att föra fram förnödenheter och förstärkningar till Trondheim.

Den södra delen av det nordiska området innehåller viktiga förbindelseleder och tjänar som ett "lås" in i Östersjön. Den som behärskar Östersjöutloppen kontrollerar trafiken in och ut ur Östersjön. Försörjningen av bland annat de baltiska länderna är beroende av att kunna använda fartygsleder i Öresund samt Stora och Lilla Bält. Området är även viktigt för att hålla förbindelselänken både till lands och till sjöss från Europa till Sverige och Danmark öppen. Kontrollen över dessa områden kräver tillgång till både svenskt och danskt territorium.

¹ Krister Andrén, "Därför behöver vi ha en 'krigsavhållande' förmåga", SvD, 2018-10-24, <https://www.svd.se/a/ng2GBx/darfor-behoover-vi-ha-en-krigsavhallande-formaga>, 2022-07-28

Från Bornholm, södra Sverige och Polen kan den södra delen av Östersjön behärras.

Norra Östersjön med axeln Stockholm – Helsingfors och Åland – Gotland är ett annat viktigt område. I detta område finns viktiga ekonomiska centra för både Sverige och Finland, men även stora befolkningscentra. Längst inne i Finska viken finns St Petersburg som för Ryssland är betydelsefullt ur ekonomisk synvinkel. Mycket av exporten går via denna stad, men där finns även en av de större örlogsbaserna.

Från Åland och Åbo skärgård går det att kontrollera trafiken in i Bottenhavet.

Gotland har alltid betraktats som en viktig del av det svenska försvaret. Idag har Gotland en strategisk betydelse kopplat till möjligheterna att kontrollera de centrala delarna av Östersjön. För Nato är kontrollen över ön viktig avseende möjligheterna att understödja de baltiska länderna vid en konflikt.

Om Nato kontrollerar detta område skulle man kunna stänga inne den ryska Östersjöflottan i St Petersburg och därigenom behärra de centrala och norra delarna av Östersjön. Rysslands möjligheter att verka från Kaliningrad skulle kraftigt påverkas.

Rysk kontroll av Åland, och särskilt Gotland, skulle däremot allvarligt påverka Natos möjligheter att verka

i norra Östersjön och understödja de baltiska länderna med flyg- och sjöstridskrafter.

Det finns ingen möjlighet att försörja ett land utan tillgången till hamnar. Sveriges största hamn är Göteborg, men den är även Norges viktigaste export- och importhamn. Skyddet av Göteborg kan inte börja vid Vinga fyr. Det är viktigt att kontrollera inloppet till Kattegatt, ett ansvar som kan delas mellan Sverige, Norge och Danmark.

En annan viktig hamn är Trondheim. Under det kalla kriget gjordes förberedelser för att importera oljan den vägen om Göteborg skulle blockeras. Det är även till Trondheim som förstärkningar från USA är planerade att föras in.

Alla de här exemplen visar på att Norden, men även Nato som helhet, får fördelar med ett fördjupat samarbete i Norden. Sverige och Finland bidrar dessutom med kvalificerade förband inom alla försvarsgrenar. Till sammans har till exempel de nordiska länderna ett av Europas mest kvalificerade och största

flygvapen. Genom medlemskapet i Nato ges dessutom möjligheten att sätta samman förband där alla de nordiska länderna kan bidra. Inom Nordområdet skulle ett sådant samarbete vara särskilt betydelsefullt, men det kan vara en viktig komponent på andra platser.²

Stefan Ring är överstelöjtnant samt säkerhets- och försvarspolitisk analytiker.

” Idag har Gotland en strategisk betydelse kopplat till möjligheterna att kontrollera de centrala delarna av Östersjön.

² Se även Sverre Diesens analys ”Norsk og nordisk forsvar etter Ukraina – konsekvenser av et samlet Skandinavia i NATO”, Minerva, 2022-06-10, <https://www.minervanett.no/forsvaret-forsvarsstruktur-nato/norsk-og-nordisk-forsvar-etter-ukraina-konsekvenser-av-et-samlet-skandinavia-i-nato/408502>, 2022-07-28

Välkomna att söka bidrag för åtgärder som bidrar till stärkandet av Sveriges försvar och fredsbevarande åtgärder.

Berättigade att söka är frivilliga försvarsorganisationer och organisationer som verkar för stöd till samhälle och individer.

Ansökningar kan göras under två perioder per år:
1 april – 1 september och 1 oktober – 1 mars

För ansökningsformulär och mer information, se hemsidan.

Ny situation i Östersjön

Natos militära planering innebär för Sverige en realistisk bild av grunderna för den förstärkningsplanering det hittills i stora delar stått utanför. Sverige kommer som aktiv medlem i både Nato och EU att kunna bidra till en sammanhållen politik och militär planering gentemot Ryssland i den osäkra och svåra tid som väntar.

Krister Andrén

Perspektivet på Östersjön har ofta varit påfallande lokalt i svensk försvarsdebatt. Sedan länge råder visserligen solid enighet om att Sverige militärstrategiskt utgör en del av ett sammanhängande område som omfattar Östersjöregionen och Nordkalotten, men i den fortsatta analysen har detta ofta glömts bort. I stället har fokus riktats mot vad som närmast kan beskrivas som isolerade hot mot Sverige. Alliansfriheten har bidragit till ett perspektiv som alltför ofta utelämnat Natos intressen och handlingsmöjligheter. Natomedlemskapet kommer givetvis att ändra detta. Den processen har redan inletts. Fokus i den svenska säkerhetspolitiska debatten har därtill mycket kretsat kring fredstida stabilitet snarare än stabilitet i en allvarlig kris. Även detta förändras nu snabbt.

Östersjön är i praktiken ett vattenområde som behärskas av Nato. Ryssland har två viktiga militära stöddepunkter: Kaliningrad inklämt mellan Litauen och Polen samt Sankt Petersburgområdet längst in i Finska viken. Östersjön utgör i fred ett öppet vattenområde med mycket stor ekonomisk betydelse för samtliga strandstater inklusive Ryssland, men skulle i en allvarlig kris snabbt kunna stängas av Nato. Dagens underrättelsesystem och långreckviddiga vapensystem gör att Nato har förmåga att omöjliggöra ryskt tillträde till Östersjön på havet och i luften. Med ett modernt begrepp har Nato en solid A2/AD¹ förmåga i Östersjön.

Sveriges och Finlands Natotillträde konsoliderar ytterligare Natos styrkeposition.

Trots sina geografiska begränsningar saknar Ryssland dock långt ifrån möjligheter att allvarligt begränsa Natos handlingsfrihet. Långreckviddiga vapensystem, minor och ubåtar utgör hot som påtagligt begränsar även Natos rörelsefrihet i området. För att påtagligt förändra situationen behöver Ryssland åtminstone behärska den baltiska och den finska kusten. Det innebär att Östersjön från Natos perspektiv måste försvaras vid alliansens östra gräns. Sverige och svenskt territorium har en vital roll för att konsolidera Natos försvarsförmåga på andra sidan Östersjön.

Östersjön utgör en central del av en region vilken i dagens situation har starka kopplingar till det våldsamma krig som sedan mer än ett halvt år pågår i Ukraina. Polen och Litauen gränsar till Ukraina. Angriparen är Östersjöstaten Ryssland. Rysslands läge vid Östersjön har redan behandlats. Därtill ligger Rysslands viktigaste strategiska basområde på Kolahalvön i omedelbar närhet till Skandinavien. Ryssland gränsar direkt till Norge, Finland och Estland. Det med Ryssland nära lierade Belarus gränsar till Lettland, Litauen och Polen. Avstånden är korta. Ukraina ligger mindre än 100 mil från Sverige. Murmansk ligger 15 mil från Norge och Finland.

¹ Anti-Access/Area Denial (A2/AD, - eller fysiska avreglings-zoner, ett numera ofta diskuterat militärt begrepp för när länder vill ha ett lokalt överläge, eller förmåga att hålla en tänkt motståndare på avstånd.

Rysslands brutala aggression mot Ukraina har förändrat förutsättningarna för europeiskt säkerhets-samarbete i grunden. Det innebär ytterst en krigsförklaring riktad mot hela den europeiska och den transatlantiska gemenskapen. Innebörden, att Ryssland nu faktiskt befinner sig i ett krigstillstånd riktat mot hela EU och Nato, har haft svårt att tränga in i de västliga demokratiska samhällen som under lång tid vant sig vid att tänka bort krig som en möjlighet att förändra nationsgränser. Det börjar nu ske. Konsekvenserna är omöjliga att överblicka.

Det sägs ofta att det europeiska säkerhetssystemet genom Rysslands agerande är raserat. Det är knappast helt korrekt. En viktig pelare är raserad. Europeisk säkerhet vilar nu än tydligare än tidigare på de två pelarna EU och Nato/USA. Europeisk säkerhet måste nu under lång tid byggas mot inte med Ryssland. Det påverkar hela Europa. Den insikten har fått Finland och Sverige att formalisera sin redan tidigare starka transatlantiska samhörighet.

Ukraina är inte medlem av Nato och omfattas därmed inte av alliansens ömsesidiga försvarsgarantier. Samtidigt kan nu konstateras att både Nato och EU gått mycket långt i sitt stöd till Ukraina. Östersjöstaterna, inklusive Sverige och Finland, är genom EU:s sanktioner och genom omfattande materiellt militärt stöd djupt involverade i det pågående kriget. Det som nu sker i Ukraina är därför den faktor som mer än något annat påverkar Östersjöregionens säkerhetsläge och framtid. Länkarna till det pågående kriget är många och riskerna för att krigshandlingarna sprider sig till vårt direkta närområde är högst påtagliga. Spridningen kan i det läge som gäller gå fort.

Det svenska och finska Natomedlemskapets betydelse behöver också relateras till den samlade situationen runt Östersjön. Det behöver därtill relateras till att Natomedlemskapet i vissa avseenden representerar ett mindre steg än vad många vill tro.

Sverige och Finland har territoriellt en dominerande roll vid Östersjön, men i andra avseenden är Tyskland och Polen i kraft av geografiskt läge, befolkningsstorlek och militära resurser dominerande Östersjöaktörer inom både Nato och EU. Tyskland ökar just nu sin försvarssatsning med i runda tal 50 procent vilket motsvarar mer än 150 miljarder kronor per år. Polen har under flera år kraftigt förstärkt sitt försvar och har nyligen förutskickat en fördubbling av försvarsanslaget till fem procent av BNP. Tysklands och Polens fortsatta väg kommer oavsett hur mycket som satsas på Östersjöförmåga att få ett mycket stort

inflytande på den säkerhetspolitiska situationen i Östersjöregionen. USA förblir givetvis, om än delvis på avstånd, den i särklass tyngsta aktören.

Svensk säkerhets- och försvarspolitik har utifrån ett fredstida perspektiv på stabilitet och säkerhet under lång tid betonat den svenska alliansfrihetens betydelse. Sverige har därvid skilt sig från Natogrannarna Norge och Danmark för vilka krisstabilitet varit styrande. Stabil avskräckning i en allvarlig kris har alltid varit Natos fokus. Av detta följer att Natos skarpa planer med stor säkerhet även innefattat olika åtgärder som kommer att behöva vidtas tillsammans med Sverige och Finland vid en allvarlig kris. Partnerskapet med Nato har också successivt kommit att innefatta alltmer förberedelser för samverkan. Sveriges snabba kursomläggning efter den 24 februari, visserligen vägledd av Finland, demonstrerade om något de krafter som direkt sätts i rörelse vid en allvarlig europeisk kris. Det visar också att Natos troliga förväntningar på svenskt och finskt krisagerande har varit realistiska. Det finns knappast anledning att tro att Ryssland haft några illusioner om annorlunda svenska och finska vägval i en kris.

Sammantaget leder resonemanget till att det svenska Natomedlemskapets faktiska betydelse för säkerhetssituationen i Östersjön på kort sikt i sig är rätt begränsad. Sveriges perspektiv på säkerheten i Europa och i Östersjöregionen kommer genom Natomedlemskapet snabbt att bringas i samklang med övriga allierades. Deltagandet i Natos militära planering innebär att Sverige får en realistisk bild av grunderna för den förstärkningsplanering det hittills i stora delar stått utanför. Sverige kommer som aktiv medlem i både Nato och EU att kunna bidra till en sammanhållen politik och militär planering gentemot Ryssland i den osäkra och svåra tid som väntar.

Det är i sig en viktig förändring. Den kommer efter hand att slå igenom i försvarets utformning. Den snabbt ökade svenska försvarssatsningen är ett viktigt första steg. Nästa steg blir att ge större utrymme för ett regionalt stabilitetssperspektiv i svensk försvarsplanering. Vad det i detalj kommer att innebära ligger utanför denna artikels ram. Det kommer givetvis att starkt styras av Rysslands fortsatta agerande. Sveriges roll i alliansens förstärkningsplanering kommer att bli viktig, vilket innebär stora krav såväl på det militära försvarets som på hela det svenska samhällets robusthet.

Krister Andrén är f.d ämnesråd och civilingenjör.

Foto: Fly Of Swallow Studio
/ Shutterstock och PxHere
(bilden är ett montage).

Den amerikanska militära närvaron i Europa är fortsatt av största betydelse. Foto: US Department of Defence photo by Malcolm Cohens Ashely.

Ryssland utgör det främsta hotet mot närområdets säkerhet. Kriget i Ukraina synes ännu inte ha lett till några omprövningar av rysk storstrategi. Hotutvecklingen är avhängigt kriget i Ukraina samt de vidare konsekvenserna av kriget och den övergripande konflikten mellan Ryssland och väst.

Krister Pallin

U tvecklingen i Sveriges närområde präglas av ett stort framtida utfallsrum. Det behövs förbättringar av västligt försvar nu men också förmåga att hantera nya krav. Mycket är avhängigt kriget i Ukraina och den övergripande konflikten mellan Ryssland och väst. De europeiska stormakternas, och framför allt USA:s, prioriteringar och strategier är avgörande för utformningen av försvaret i vårt närområde.

Ryska stormaktsambitioner hotar säkerheten i Sveriges närområde och den europeiska säkerhetsordningen i stort. Den ryska förmågan att agera militärt har på kort sikt försämrats av kriget mot Ukraina, men konfliktnivån har höjts på samtliga politikområden och Ryssland har visat sig villigt att ta risker. Det framtida säkerhetsläget är i hög grad avhängigt utvecklingen i Ukraina och konflikten mellan väst och Ryssland om maktordningen i Europa. Stormakternas olika roller och engagemang komplicerar situationen.

S veriges närområde är en av de huvudsakliga konfrontationsytorna i den storstrategiska konflikten mellan väst och Ryssland, som gäller ryska krav på en intressesfär och inflytande, särskilt i sitt nära utland men även mer allmänt. Den främsta risken för väpnad konflikt ligger fortsatt i att regionen blir arena för en konflikt som rör överordnade frågor som den europeiska säkerhetsordningen, även om ryska anspråk på länderna i närområdet inte kan uteslutas.

Det ryska hotet omfattar hela konfliktskalan och alla maktmedel. Under en militär konflikt vidtas exempelvis åtgärder för att påverka folkliga uppfattningar, politiska beslut eller ekonomiska förhållanden. Det militära hotet består främst av kränkningar av territorier och dolda angrepp mot samhällsviktiga funktioner. Ytterst finns, i vissa lägen, även en liten men inte försumbar risk för större militära framstötter. Dessa kan innefatta att hota med kärnvapen, sätta in långgräckviddiga precisionsvapen, eller att ta mindre territorier för att etablera försvarszoner'.

Närområdet utgörs av en heterogen samling stater. Flertalet är små och de har ofta gjort olika bedömningar av Ryssland. Sedan 2014 har dock alla efterhand satsat på försvar, om än med olika ambitionsnivå. Samtidigt förblir de starkt beroende av de europeiska stormakternas och framför allt USA:s vilja och förmåga att balansera det ryska hotet.

Kriget mot Ukraina förefaller på kort sikt garantera ett amerikanskt engagemang, men i grunden ser USA hotet från Kina som allvarigare. Amerikansk inrikespolitisk gör vidare att vindkantringar i landets utrikespolitik kan inträffa av andra skäl. Frankrikes, Storbritanniens och Tysklands engagemang i närområdet är därför av stor betydelse. De utgör ett viktigt komplement till USA, särskilt initialt och vid mindre kriser eller om de amerikanska förstärkningarna dröjer.

Nato har sedan 2014 förbättrat sitt försvar mot Ryssland, framför allt genom att öka ledningsförmågan, flytta förband österut, förbereda förstärkningar och öva mer. De västliga åtgärderna kan kategoriseras på tre ambitionsnivåer: återförsäkra medlemmar om att alliansen står bakom dem; avskräcka Ryssland från angrepp; och ytterst försvara mot ett ryskt angrepp. Åtgärderna sedan 2014 har i första hand syftat till att återförsäkra allierade. Intern oenighet om hoten och deras hantering har stått i vägen för en högre ambition.

Även Natos initiala respons på invasionen av Ukraina 2022 avsåg återförsäkring. Med tiden har en avskräckning växt fram. I vårt närområde har Baltikum och Polen förstärkts med ytterligare mark- och flygförband, och även de marina förbanden är fler. Den större allierade närvaron lär bestå på kort sikt men i grunden är Natos vägval kring strategi och styrkedispositioner ännu oklar. Det pågår en debatt kring huruvida man ska utöka den framskjutna närvaron (*forward presence*) till mer av ett framskjutet försvar (*forward defence*), med förmåga att hindra ryska framstötter snarare än att främst utlösa förstärkningar.

Hittills tagna beslut innebär tydliga förbättringar av den samlade förmågan och beredskapen. Samtidigt tar utvecklingen tid och oenighet kan leda till ytterligare fördröjningar. Det innebär för länderna en svår balans-

gång mellan egen militär förmåga, åtgärder för att underlätta allierad närvaro eller förstärkningar, samt alliansens krav på andra bidrag. Vidare finns ett behov att förhålla sig till USA:s framtida strategi och närvaro. USA söker hantera en splittring mellan globala åtaganden genom bland annat ökad militär flexibilitet med ännu oklara konsekvenser för de allierade.

Även om USA:s roll i det konventionella försvaret av Europa minskar på sikt är ett fortsatt amerikanskt engagemang med kärnvapenförmåga nödvändigt för skydd mot det ryska hotet. Kärnvapen har haft en undanskymd roll i Nato under de senaste decennierna. Trovärdig avskräckning framöver lär kräva en återintegrering i det kollektiva försvaret samt sannolikt en

utökad arsenal av så kallade taktiska kärnvapen. Sådana processer har tidigare orsakat slitningar inom den västliga alliansen, något som kan ske igen.

På kort sikt kommer den säkerhetspolitiska osäkerheten att bestå, vilket medför krav på militär förmåga här och nu. Det behövs samtidigt en noggrann bevakning av utvecklingen och

en förmåga att efterhand kunna hantera nya situationer och krav.

Ryssland utgör det främsta hotet mot närområdets säkerhet. Kriget i Ukraina synes ännu inte ha lett till några omprövningar av rysk storstrategi. Hotutvecklingen är avhängigt kriget i Ukraina samt de vidare konsekvenserna av kriget och den övergripande konflikten mellan Ryssland och väst. Det går inte att utesluta ett ytterligare försämrat säkerhetsläge på fem till tio års sikt.

Det västliga försvaret i Europa påverkas av stormakternas prioriteringar och särskilt USA:s ökade uppmärksamhet mot Asien. USA kommer inte att lämna Europa, men dess militära närvaro och agerande förändras. Det är avgörande att förstå konsekvenserna av stormakternas strategier för säkerheten i Sveriges närområde.

Krister Pallin är forskningsledare vid FOI.

Turkiets betydelse för Nato

Natos förhållande till Turkiet är långt ifrån friktionsfritt. Det innehåller ideologiska och strategiska hinder att överbrygga. Turkiets neo-ottomanska ambitioner och landets allt mer egensinniga strävanden mot strategisk autonomi innebär ett orosmoln för alliansen, men ett uppbrott utgör en ännu större risk. Relationen mellan Nato och Turkiet är svår att bryta, besvärlig att bemästra, men nödvändig att upprätthålla.

Marianna Serveta

Den multipolära världsordningen har skapat nya möjligheter för regionala makters autonomi. Turkiet försöker öka sin självständighet genom samarbeten som gör landet mindre beroende av väst. Detta äventyrar samtidigt Natos säkerhet. Alliansen har av flera skäl blundat för Turkiets utrikespolitiska mål och dess auktoritära styre. En delförklaring är av praktisk natur: Nato har ingen uteslutningsmekanism. Men Natos beroende av Turkiet har även strategiska orsaker.

Turkiets geostrategiska position mellan Europa, Asien, Mellanöstern och Afrika samt landets sekulär-islamiska regering har över tid gett Nato och USA betydande politisk, kulturell och operativ räckvidd in i den arabiska världen. Dessa element har även gjort landet till en bromskloss mot Rysslands inflytande i Centralasien och Mellanöstern samt mot Irans inflytande i Kaukasien och Kaspiska havet. Turkiet gränsar till Arabvärlden, Iran

Karta: Marianna Serveta, FOI. Data hämtad från öppna källor.

och Sydkaukasien. Längs kustlinjen har Turkiet femton marina baser mot tre olika hav. Turkiet har därutöver kontroll över den enda passagen mellan Svarta havet och Medelhavet. Den fördjupade vattenstress som klimatförändringarna medför innebär att Turkiets kontroll över Tigris och Eufrats vattenflöde till Irak och Syrien blir alltmer värdefull. Turkiet kontrollerar också migrationsströmmar från Mellanöstern och Afrika, samt spelar en allt viktigare roll för Europas energisäkerhet.

Nato använder turkisk mark som bas för spaning och insatser. Att Turkiet, som alliansens enda muslimska medlemsland, deltar i insatser i områden där befolkningen är muslimsk, har bidragit till en mer positiv syn på insatserna bland lokalbefolkningen. Turkiet har fram till början av 2000-talet förhållit sig neutralt i konflikter där landets grannländer deltagit. Detta har gett landet viss förhandlingsflexibilitet i Mellanöstern och sydöstra Europa. Det har också underlättat Natos närmande till länder i Balkan och Gulfen och lett till nya försvarssamarbeten, exempelvis *İstanbulprocessen* (*İstanbul Cooperation Initiative*). Turkiet är även en tung aktör i Afrika, vilket har underlättat för Nato att inleda samarbeten med afrikanska länder och stärka alliansens manöverutrymme i regionen, t ex genom *Medelhavsdialogen* och Turkiets nära kontakter med Fayeze al-Sarrajs FN-stödda regering i Libyen.

Turkiet har Natos näst störst armé efter USA, men styrkorna är fokuserade på kampen mot PKK. Detta motiverar landets jämförelsevis begränsade militära bidrag till Natos insatser. Natos landmilitära högkvarter ligger i Izmir och den turkiska militären bidrar även till alliansens snabbinsatsstyrkor. Den turkiska kustbevakningen bidrar med permanent stöd till Natos patrulleringsuppdrag på internationellt vatten i Egeiska havet, samt till den stående flottstyrkan i Svartahavsområdet.

Nato har historiskt nyttjat olika militära installationer på turkisk mark för att främja det kollektiva försvaret. Som en del av Natos avskräckningsstrategi förvarar USA kärnvapen på flygbasen i İncirlik. För att bemöta hotet från ballistiska missiler från Mellanöstern har Nato byggt ett försvarssystem vars radarspårningskomponent är stationerad i Kürecik. Utöver det finns Natos missilförsvarssystem i provinserna Adana och Kahramanmaraş nära gränsen till Syrien.

Under Bush den yngres presidentskap stärktes Turkiets roll som nyckelaktör för att bekämpa terrorism och förebygga spridningen av islamism i västvärlden. Natos expertiscentrum för arbetet

mot terrorism är placerat i Ankara och Turkiet ger den Internationella koalitionen mot IS tillgång till sitt luftrum. Turkiskt territorium är dessutom avgörande för Natos underrättelseinsamling. Som exempel används den militära flygplatsen i Konya som Natoflygbas för teknisk signalspaning i luften och till sjöss. Turkiets definition av terrorhot skiljer sig dock från andra Natomedlemmars, vilket leder till intressekonflikter inom alliansen. Exempelvis har Turkiet och USA valt olika allierade i kampen mot IS.

Turkiet investerar i ökande grad i hård makt genom att upprätthålla sin militära närvaro i Irak och norra delen av Cypern, genom att skicka trupper till Libyen och Syrien, samt genom att anlägga baser i Qatar och Somalia. Från att ha varit en importör av försvarsmateriel utvecklas Turkiet nu till att bli en exportör, både till regionala marknader och till Asien. Erdoğan's neo-ottomanska ambitioner i Egeiska havet och östra Medelhavet gör att landets satsning på den militära varvsindustrin är av särskild vikt.

Rysslands invasion av Ukraina i februari 2022 understryker att Turkiets betydelse för Nato inte endast kännetecknas av dess bidrag till alliansens förmågor och strategiska räckvidd, utan även av de risker som landets distansering från Nato innebär. Turkiets krisdrabbade ekonomi försvårar landets möjlighet till autonomi. En distansering från väst innebär därför att Turkiet i stället stärker sina relationer till Ryssland, Kina och Iran.

I ett scenario där Turkiet närmar sig dessa stater skulle Nato tvingas att söka alternativa placeringar för alliansens styrkor. Exempelvis skulle basen i İncirlik behöva ersättas och infrastrukturen i Grekland och Rumänien skulle kräva förstärkning för att upprätthålla maktbalansen i Svartahavsområdet. Flera frågor kvarstår emellertid. Vem kommer att övervaka de ryska försörjningslinjerna mellan östra Medelhavet och Svarta havet? Hur ska gas och olja transporteras från Mellanöstern och Centralasien? Är Turkiet en farligare spelare utanför Nato än inom alliansen?

Natos förhållande till Turkiet är långtifrån friktionsfritt. Det innehåller ideologiska och strategiska hinder att överbrygga. Turkiets neo-ottomanska ambitioner och landets allt mer egensinniga strävanden mot strategisk autonomi innebär ett orosmoln för alliansen, men ett uppbrott utgör en ännu större risk. Relationen mellan Nato och Turkiet är svår att bryta, besvärlig att bemästra, men nödvändig att upprätthålla.

Marianna Serveta är verksam vid Totalförsvarets forskningsinstitut, FOI.

Ett demokratis lågvattenmärke. Foto: lev radin / Shutterstock.

*En försvagning av USA som demokratiskt exempel skulle allvarligt skada Nato. Även om det finns problem med demokratin i vissa Natoländer idag skulle det faktum att alliansens överlägset viktigaste medlem har en urholkad demokratisk status tydligt försvaga den transatlantiska alliansens anspråk på att vara en klubb för demokratier, skriver **Jan Hallenberg**.*

Utvecklingen av demokratin i USA har under senare år lett till oro bland många bedömare inom landet och i andra länder. Bland främst mer professionella bedömare, som akademiker i samhällsvetenskapliga ämnen, råder en stor enighet om att utvecklingen innebär att de demokratiska funktionerna i USA fungerar allt sämre. Denna artikel handlar om de övergripande dragen i denna utveckling. Dessutom tas tänkbara konsekvenser av en fortsatt urholkning av demokratin i USA för andra länder upp i artikeln.

Demokrati i vid mening är ett enormt ämne som analyserats av samhällsvetare runtom i den demokratiska världen i decennier. Litteraturen är oerhört stor och synnerligen svåröverskådlig. Här tas genvägen att analysera den demokratiska utvecklingen i USA utifrån de publikationer som ett av de mest välrenommerade akademiska centra som studerar dessa frågor har framlagt. Det som åsyftas är *V-dem Institute*, ett forskningscenter vid Göteborgs universitet som inrättades 2014.

Här publiceras årliga *Democracy Reports*, som analyserar den demokratiska utvecklingen i mer än 180 länder, inklusive USA. Den omfattande mätning som V-dems forskare genomför indelas i fem olika indikatorer: valdemokrati, liberal demokrati, deltagardemokrati, deliberativ demokrati, samt politisk jämlikhet. De liberala aspekterna behandlar bland annat mänskliga rättigheter, en fungerande rättsstat, ett oberoende rättsväsende och kontrollfunktioner. De deliberativa aspekterna handlar

om de processer som leder till politiska beslut, bland annat innebärande att de politiska aktörerna respekterar varandras argument.

DEMOKRATISKA DEFEKTER

Vad gäller dagens USA finns det ett antal svåra problem inom demokratins funktionssätt. Ett är den politiska polariseringen, som främst faller under den deliberativa dimensionen ovan, och som i USA har gått mycket långt. Företrädare för de båda politiska partierna, liksom huvuddelen av deras sympatisörer, respekterar i väldigt liten utsträckning varandras argument. I stället har det förekommit utfall som liknar hat och i viss mån också politiskt våld.

En andra defekt i dagens demokrati i USA är förstås den mest välkända, det faktum att landets förra president inte erkänner att han förlorade presidentvalet 2020. Detta innebär ett ifrågasättande av en av valdemokratins allra mest centrala principer. Enligt upprepade opinionsundersökningar tror mer än 60 procent av republikanska väljare på dessa lögnerna från Donald Trump. Det faktum att ett antal kandidater till olika politiska positioner i flera delstater stödjer denna lögn är inte något positivt för legitimiteten för det politiska systemet. Att ett antal av dessa republikaner på delstatsnivå under sommaren 2022 valts att representera sitt parti i nyckelpositioner i flera delstater vid mellanårsvalen i november 2022 ökar sannolikheten för kaos i samband med röst-räkningen vid presidentvalet 2024.

En tredje oroande aspekt är de närmast groteska protester som kommit från ledande republikanska politiker i kongressen efter det att FBI i början av augusti 2022 genomfört en undersökning av förra presidenten Donald Trumps hem i Florida. Det fundamentala

ifrågasättande av justitiedepartementet och av FBI som dessa protester indikerar bådär illa för respekten för det juridiska systemet.

LÖGNEN PÅ FRAMMARSCH

Trumpkampanjen och dess allierade inlämnade stämningar mot valproceduren vid presidentvalet 2020 i 64 fall. I 63 fall avvisades stämningen. I ett fall – i Pennsylvania – fann domstolen att de Trumpallierade hade rätt när valmyndigheten valt att räkna några få röster som inte tekniskt uppfyllde alla krav på en valsedel. Att alla andra substantiella klagomål från Trump och hans anhängare avvisades av domstolarna har inte påverkat majoriteten av de republikanska väljarna, som väljer att tro på Trumps lögnerna snarare än på domstolsväsendet i USA.

En försvagning av USA som demokratiskt exempel skulle allvarligt skada Nato.

Allvarligast för utvecklingen av det demokratiska styrelseskicket i Förenta staterna är att så många republikaner i kongressen 2020 var beredda att rösta för att avvisa det officiella valresultatet i två delstater trots att resultaten av presidentvalet vidimerats av alla officiella instanser. Den 6 januari 2021, då kongressen hade till uppgift att stadfästa resultatet av presidentvalet, röstade 139 republikaner i representanthuset för att underkänna valresultatet i en av två delstater, medan åtta republikaner i senaten gjorde detsamma. Dessa omröstningar skedde alltså efter den stormning

av Kapitolium som genomfördes av ett tusental personer samma dag.

OROANDE PERSPEKTIV

Vad skulle det då innebära för USA:s internationella roll om landet tillsatte en president som i praktiken fuskat sig till presidentposten? Först och främst skulle den roll som USA länge haft som stödjare av den demokratiska utvecklingen generellt i världen bli oerhört mycket svårare att utföra, eftersom landet inte längre skulle framstå som en demokrati. Den typ av toppmöte för demokratier som president Biden höll i december 2021 med mer än 100 stater som deltagare skulle inte vara möjligt att genomföra.

En försvagning av USA som demokratiskt exempel skulle allvarligt skada Nato. Även om det finns problem med demokratin i vissa Natoländer idag skulle det faktum att alliansens överlägset viktigaste medlem har en urholkad demokratisk status tydligt försvaga den transatlantiska alliansens anspråk på att vara en klubb för demokratier. I ett krig, som t ex det mellan Ryssland och Ukraina, skulle en ifrågasatt demokrati i USA medföra att Washingtons röst som stödjare av demokrati i andra länder vore betydligt svagare. Argumentet att USA stödjer Taiwans rätt att självt bestämma sin framtid, inom ramen för "ett-Kina"-politiken, skulle också förlora mycket av sin kraft. De långsiktiga konsekvenserna av ett USA som inte längre vore demokratiskt skulle med till visshet gränsande sannolikhet bli att den försvagning av demokratins ställning globalt som många redan iakttagit skulle fortsätta och sannolikt förstärkas.

Jan Hallenberg är professor och senior forskningsrådgivare vid Utrikespolitiska Institutet.

Att lära av andras erfarenheter

*Det ryska angreppet på Ukraina kommer att bli föremål för oräkneliga analyser, både av västliga och ryska experter. De som nämns här lär säkert bli fler och även revideras. I det sammanhanget är det viktigt att ta vara på för Sverige relevanta lärdomar och med eftertanke ta åt sig och implementera dessa, skriver **Jörgen Elfving**.*

Även om striderna i Ukraina fortfarande pågår kan ändå några lärdomar dras. En del är unika och nya, andra mer universella. De kommer att framgå nedan efter en kortare redovisning av hur det ryska angreppet utvecklats.

Det ryska angreppet, som sades ha som mål att demilitarisera och denazifiera Ukraina samt göra landet till en neutral nation, inleddes

på fyra tåter. Tanken var att splittra de ukrainska styrkorna och eftersom man utgått från att man skulle hälsas som befriare skulle Ukraina falla som en mogen frukt. Troligen var avsikten, som 1968 i Prag, att snabbt ta sig in i Kiev, omhänderta den politiska ledningen och ersätta den med en quislingregim. Så blev ej fallet då man inte lyckades ta

flygplatsen Gostomel norr om Kiev. Relativt snabbt nåddes Kiev och Kharkov, som man sökte inringa och som utsattes för beskjutning i syfte att bryta den ukrainska motståndsviljan.

Den 25 mars uppgavs att operationens första etapp var genomförd och uppgiften nu var att befria

De ryska stridskrafterna har hittills haft stora problem i samband med invasionen av Ukraina. Foto: Seasunandsky / Shutterstock.

Donbass, ett erkännande av att man inte nått de operativa målen i Kiev-riktningen. Inledningsvis kraftsamlades till Luhansk oblast och 3 juli redovisade den ryske försvarsministern att denna hade "befriats". Det var inte helt korrekt då striden fortfarande pågick i området. "Befriandet av Donbass" har haft ett lägre anfallstempo på grund av att det ukrainska motståndet var starkt och att disponibla förband, i flera fall reorganiserade, inte har samma förmåga som tidigare. Då Ryssland och folkrepubliken har problem att ersätta stupade och sårade har taktiken anpassats för att minska förlusterna. En andravärldskrigstaktik i form av massiv nedkämpning med artilleri och flyg innan anfallsrörelsen inleddes därför.

"Befriandet av Donbass" följdes av en operativ paus intill 16 juli då emellertid striderna inte helt klingade av och för närvarande synes inriktningen vara att "befria" Donetsk oblast samt möta en ukrainsk offensiv i Kherson oblast.

BETYDELSEN AV INFALLSPORTAR

Genom krigshistorien har infallsportar varit avgörande för att nå framgång, något som den tyska invasionen av Norge 1940 och den sovjetiska invasionen av Tjeckoslovakien 1968 visat på. Så är det än idag och sannolikt var den ryska avsikten att tidigt ta flygplatsen Gostomel för sedan föra in luftlandsättningsförband och genom en räd in i Kiev omhänderta den ukrainska politiska ledningen, vilket misslyckades. Hade Gostomel tagits tidigt torde det ryska angreppet ha fått ett annat förlopp och möjligen hade det ukrainska motståndet getts upp eller tagit andra former.

STRID PÅ DJUPET

Strid på djupet har vad gäller Ukraina två aspekter, dels utslagning

av de ryska försörjningslinjerna, dels motståndet på de ockuperade områdena. I det första fallet har mindre, och rörliga, ukrainska förband under angreppets första fas utsatt underhållstransporter/-förband för eldöverfall, vilket bidragit till att de ryska operativa målen i Kiev-riktningen inte nåddes.

Motståndet på de ockuperade områdena har manifesterats genom proukrainska demonstrationer och därefter av väpnat motstånd, bland annat i form av attentat riktade mot företrädare för ockupationsmyndigheterna. Om det är en spontan motståndsrörelse eller organiserad sådan, alternativt ukrainska specialförband, är för närvarande oklart.

Den officiella bilden av de ryska väpnade styrkorna har till följd av deras agerande i Ukraina krackelerat.

Genom att föra in striden på djupet tvingas motståndaren att avdela resurser för skydd och bevakning med mera, vilket innebär kraftsplittring.

SKJUT CHEFEN FÖRST

Hittills har flera ryska generaler, överstar och överstelöjtnanter stupat. Detta återspeglar en målmedveten ukrainsk strategi och den ryska synen på ledningsutövning vilken kan exemplifieras av generalmajor Andrej Suchovetskijs eftermäle. "Generalmajoren befann sig alltid i stridens centrum". Eliminering av generaler m fl har påverkat det ryska agerandet negativt. Det

som en gång skrevs i *SoldF*, "Skjut chefen först", är alltså relevant.

UNDERRÄTTELSETJÄNST

Eliminering av ryska generaler samt bekämpningen av ryska staber och depåer med långräckviddiga vapensystem pekar på betydelsen av en effektiv underrättelsetjänst. Att upptäcka, identifiera och lägesbestämma dylika högvärdiga mål, men även att bedöma verkan, är inte möjligt utan en flora av olika underrättelsekällor. Det krävs källor med förmåga att verka på djupet och förmedla underrättelser i realtid jämte en bearbetningsfunktion som omgående kan redovisa bedömningar.

UAV:ER/ DRÖNARE

Unmanned Aerial Vehicles (UAV:er) har spelat en betydande roll för underrättelseinhämtning, eldledning och bekämpning, vilket förlustsiffrorna också pekar på. Den 7 augusti uppgavs t ex från rysk sida att 1701 ukrainska UAV:er skjutits ned och de ryska förlusterna, enligt ukrainska källor, var 750. De ukrainska styrkorna har förutom organisatoriskt ingående UAV:er även understötts av civila sådana. Användningen av UAV:er visar att luftförsvaret står inför en betydande utmaning att såväl upptäcka som bekämpa dem och förekomsten av väpnade autonoma UAV:er, s k "loitering munition", ställer högre krav på åtgärder vid alla förband för att undgå upptäckt och bekämpning.

BATALJONSSTRIDSGRUPPER

Under det ryska angreppet på Ukraina har merparten av de 168 ryska bataljonsstridsgrupperna, närmast en brigad i miniatyr med hög eldkraft bemannad av kontraktsanställda, satts in. I dessa ingår en mekaniserad eller stridsvagnsbataljon och förstärk-

ningsförband. Ingående mekaniserade- och stridsvagnsförband är få i förhållande till övriga förband. Detsamma gäller underhållsresurser, något som kräver skydd och bevakning. Detta är något som insetts av den ukrainska sidan, vars förband trängt in på djupet och angripit mjuka mål och underhållstransporter. Härigenom degraderas en bataljonsstridsgrupps stridsvärde relativt snabbt och skyddet av dess mjukdelar är en kritisk sårbarhet. Det återstår att se om konceptet med bataljonsstridsgrupper överses eller överges.

RESPEKTEN FÖR KRIGETS LAGAR

Striderna i Ukraina har uppvisat flera krigsbrott begångna av den ryska sidan, bl a summariskt avrättade civila i Butja, urskillningslös beskjutning av civila mål, stöld, plundring samt våldtäkter. De ryska soldaterna har alltså agerat på samma sätt som sina farfäder när de, i andra världskrigets slutskede, befriade Östeuropa och Tyskland. Frågan kan därför ställas

om de skulle agera på liknande sätt vid ett angrepp på Sverige.

EN POTEMKINKULISS?

Den officiella bilden av de ryska väpnade styrkorna har till följd av deras agerande i Ukraina krackelerat, och tidigare bedömningar av deras förmåga har kommit på skam. Orsakerna till detta är flera, bl a systemfel som "flugit under radarn" vars följder nu visat sig t ex;

- Korruption, där bland annat medel som skulle ha gått till materielanskaffning hamnat i privata fickor.
- Verksamhet som inte är förmågehöjande, t ex genomförande av Segerparaden 9 maj, där förberedelserna inleds redan i mars.
- Stölder av drivmedel, materiel med mera.
- Kvarvarande sovjetiskt förhållningssätt och människosyn.

De ryska förlusterna innebär att den förmåga som man hade före den 24 februari till en del gått

förlorad och måste återtas på sikt. Hur det ska ske och tidsåtgången för detta kan idag inte bedömas, men den lettiske försvarsministern har uttalat att Ryssland är oförmöget att inleda en ny offensiv inom två år. Oaktat tidsåtgången har väst, och Sverige, en "nådatid" att bygga upp sitt försvar.

MÅNGA LÄRDOMAR

Det ryska angreppet på Ukraina kommer att bli föremål för oräkneliga analyser, både av västliga och ryska experter. Ovan har några preliminära lärdomar redovisats som säkert lär bli fler och även revideras. I det sammanhanget är det viktigt att ta vara på de lärdomar som är relevanta för Sverige och med eftertanke ta åt sig och implementera dessa.

Jörgen Elfving är överstelöjtnant och tidigare bl a chef för arméns underrättelseskola.

Töjning av ammunitionseffekter kräver välutbildad personal. Foto: Lubava / Shutterstock.

Det komplexa motståndet

Myanmars folk kämpar för demokrati. Foto: R. Bociaga / Shutterstock.

Utmaningen för den demokratiska motståndsrörelse som bildats efter kuppen 2021, och som verkar i och utanför Myanmar, är att visa att en federal och demokratisk konstitution, som inte innehåller förbehåll för militär kontroll som var fallet i den förra, kan bära landet mot en fredlig och utvecklande framtid, skriver Kjell-Åke Nordquist.

Myanmar, eller Burma som landet kallades tidigare, dyker då och då upp i rubrikerna. Handlar det inte om den till Bangladesh fördrivna folkgruppen Rohingya, eller om fredspristagaren Aung San Suu Kyi, som blev "state counsellor" under en period av begränsade demokratiska reformer 2016-2021, så har det på senare tid handlat om militärkuppen mot det nyvalda parlamentets öppnande den 1 februari 2021. Den militära kuppen innebar att generalen Min Aung Hlaing tog kommandot och bildade ett råd, State Administration Council (SAC), med sig själv som ordförande. Det var en kupp som ledde till

ett massivt folkligt uppror och till ett systematiskt förtryck från den militära maktapparaten (Tatmadaw) sida, som drabbade såväl etablerade politiska partier som spontana demonstrationer och brett omfattade ohörsamhetsaktioner.

KAMPEN FÖRENAR

Den utveckling som Myanmar genomgått under ett och ett halvt år förtjänar uppmärksamhet och stöd från omvärlden, inte bara ur demokratisynpunkt utan också som ett studieobjekt för den som vill studera hur parallella folkliga militära motståndsansatser mot en övermäktig armé kan samspe

med civil ohörsamhet, tysta demonstrationer och symboliska aktioner med en starkt förenande effekt. Den form för militärt motstånd som nu utvecklas i Myanmar bygger både på spontant organiserat motstånd och på mer centralt samordnade insatser, allt under enkla och naturligtvis inte alltid effektiva former.

Detta är naturligtvis inte unikt för Myanmar utan det gäller väpnade konflikter generellt, och varje konflikt har sin specifika yttre karaktär vilket också ger motståndet "lokal" karaktär. Vi talar alltså här om personer – kvinnor, män och unga – som använder sin kunskap, sina

materiella resurser och sin kreativitet utanför organiserade militära strukturer för att skapa största möjliga kostnader för den, stat eller organisation, som uppfattas som angripare. I praktiken handlar det, som vi sett i Ukrainakriget, om allt från hemmabygda drönare och it-kunniga kommunikationsstörare till försåtliga försvagningar av broar och folkliga manifestationer av uppstudsigt civilkurage mot en militär eller polis, vars unga män inte sällan mötte sina föräldrar på gatorna, som vi sett i Myanmar.

ÖKA KOSTNADERNA

Låt oss som ett sidospår göra en observation här. Debatten om försvars- och säkerhetspolitiska frågor, även i ett land som Sverige, glömmer ibland sin egen historia, men vad vi ser hända i världen idag är oreglerade tillämpningar av den tanke som var bärande i den sedan länge glömda utredningen *Kompletterande motståndsformer*, SOU 1984:10. Poängen var kompletteringen, den ömsesidiga förstärkningen av de olika motståndsformernas effektivitet.

Ur forskningssynpunkt, och inte minst ur ett konfliktteoretiskt perspektiv, är det intressant att studera hur varierade motståndsformer kan skapa den komplexitet av svårberäknade kostnader som gör det oöverskådligt för en angripare att beräkna sin egen kapacitet i relation till motståndet. Såväl Myanmar som Ukraina uppvisar idag en sådan utveckling. Utmaningen i båda fallen är att dra nytta av motståndsformernas aktioner så att den samlade effekten blir förmerad. I slutändan ska ju varje insats, oavsett motståndsform, transformeras till politiska kostnader för den som angriper. Det finns som bekant olika begrepp för den situation som då till slut uppstår – vad som kan bli en ”tipping point”

hos den rationelle aktören, eller ett ”moget ögonblick” hos parterna då man inser att man befinner sig i en kostsamt låst situation.

KINA OCH RYSSLAND

Tillbaka till Myanmar. Komplexiteten i det civila och militära motståndet mot regimen i Myanmar, i tillägg till en så gott som total internationell politisk isolering, har försatt juntan i prekära politiska situationer. Den asiatiska samarbetsorganisationen ASEAN har på ett ovanligt vis reagerat kritiskt mot ett medlemsland: den vänskapligt sinnade stormakten Ryssland har medgivit att Myanmars (en gång) demokratiskt tillsatte FN-ambassadör sitter kvar och inte byts ut mot juntans kandidat, och ett brett spektrum av sanktioner från USA:s och EU:s sida har drabbat landets finanser, för att ge tre typer av exempel. Gradvis har den politiska och militär grunden för militärregimen undergrävts under de 18 månader som gått sedan kuppen i februari 2021.

Historiskt har Burma/Myanmar i varierande grad varit ett land under kinesisk ”suzerainity”, dvs en vasalliknande relation, och det kinesiska inflytandet, särskilt i gränsområdena mellan Myanmar och Kina, innebär inte sällan att Kina har full kontroll över ekonomiska intressen och händelseutvecklingen i den berörda regionen. Kinesiska investeringar i Myanmar är idag omfattande trots en dramatisk politisk brytning 2011 mellan dåvarande regeringen i Myanmar och Kina om ett dammbygge i Myanmar. Kina är Myanmars viktigaste handelspartner och kontrollerar exempelvis viktiga delar av energiförsörjningen i landet.

Den kinesiska dominansen har dock varit en nagel i ögat hos flera regeringar i Myanmar, och särskilt under det senaste decenniet har

Ryssland blivit en motvikt till den kinesiska dominansen, särskilt vad gäller vapen och militärt samarbete. General Min Aung Hlaing har besökt Moskva flera gånger den senaste tiden för att inköpa vapen, men har samtidigt inte erbjudits tillfälle att träffa president Putin. Den senare har relationerna med Kina att tänka på, snarare än med Myanmar.

Den kinesiska dominansen har varit en nagel i ögat hos flera regeringar i Myanmar.

JUNTANS FÖRTRYCK

Myanmars militärjunta har genom sin armé Tatmadaw dödat över 2 000 civila och medlemmar av väpnade motståndsorganisationer. Den har också systematiskt bränt byar, fängslat journalister och civilsamhällesledare, och isolerat ledare för politiska partier. Detta jämte att ha satt Aung San Suu Kyi i husarrest.

Bakom arméns agerande finns en idé om att enbart Tatmadaw kan rädda landet från fragmentering, bevara det unikt burmesiska och leda landet mot materiell och andlig utveckling. Denna syn odlas inom ramen för en social och fysisk isolering av personer som tagit värvning, eller tjänstgör professionellt inom de väpnade styrkorna, där informationskontrollen är maximal och såväl morot som piska är gängse medel för att upprätthålla lojalitet och beredvillighet till insatser.

DEMOKRATINS KRAFTER

Utmaningen för den demokratiska motståndsrörelse som bildats efter

kuppen 2021, och som verkar i och utanför Myanmar, är att visa att en federal och demokratisk konstitution, som inte innehåller förbehåll för militär kontroll som var fallet i den förra, kan bära landet mot en fredlig och utvecklande framtid. Ett decennium av relativ öppenhet, rimligt demokratiska val, expanderande sociala och andra medier, och en öppen diskussion om politiska frågor har givit mersmak i alla generationer. Det är en kraft som militärjuntan inte hade räknat med, i sin isolering och oförmåga att tackla moderna mediers förmåga till tankeutbyte och mobilisering.

Dessa medier är nog den enskilt viktigaste faktorn bakom det komplexa motståndets framväxt i Myanmar, samtidigt som det också ger möjlighet till intern koordinering.

Ur ett svenskt perspektiv kan vi notera, att också andra länder gör erfarenheter som bygger på den komplexitet som varje samhälle besitter oavsett materiell utvecklingsnivå. Ukraina eller Myanmar är blott två exempel. I vårt stöd till den demokratiska kampen i dessa länder kan vi också tillsammans utveckla nya strategier, ett mera komplext motstånd, för att öka den politiska och materiella kostnaden för en odemokratisk angripare, oaktat den kommer inifrån det egna landet eller från närmaste grannland.

Kjell-Åke Nordquist är professor vid Enskilda Högskolan i Stockholm.

Aung San Suu Kyi är en internationellt uppmärksammas burmesisk politiker som varit landets statskansler och numera är frihetsberövad.
Foto: 360b / Shutterstock.

Begränsad hjälp till Ryssland

Vad visste Kinas president inför Rysslands angreppskrig mot Ukraina? Fanns tankar om ett samtidigt kinesiskt angrepp mot Taiwan? Foto: Kremlin.ru.

*Både för Kina och Ryssland har det kommit som en obehaglig överraskning att väst slöt sig samman. Japan, Sydkorea, Australien och Nya Zeeland deltar nu i möten med Nato. Detta resultat av konflikten innebär att den numera lättare kan spridas och även omfatta länderna kring Stilla havet, skriver **Ingolf Kiesow**.*

Händelseutvecklingen under månaderna före Rysslands angrepp på Ukraina tyder rimligen på att Kinas president Xi Jinping i förväg var medveten om Putins planer på att anfälla Ukraina. Två frågor förblir dock obesvarade;

1. Gillade Xi dessa planer och gav han dem sitt stöd?
2. Var Xi i förväg medveten om tidpunkten för anfallet?

Båda dessa frågor var aktuella under krigets första dagar, eftersom svaren kunde betyda att Kina och Ryssland hade samordnat en planering för ett tvåfrontskrig. Skulle Ryssland inta Ukraina medan Kina samtidigt skulle göra allvar av sitt hot om att införliva Taiwan med sitt territorium "om nödvändigt med militära medel", som det heter i den kinesiska propagandan? Så blev det inte,

men de två frågorna har ännu inte fått något tillfredsställande svar.

INGEN MILITÄR HJÄLP

Kina fortsätter att försäkra omvärlden att man har en "oförstörbar" vänskap med Ryssland men förnekar att man stödjer Ryssland militärt i dess angreppskrig mot Ukraina. Inga kinesiska styrkor deltar i stridshandlingarna, och det har inte syns några tecken på

att Kina skulle bidra med att sända vapen till Ryssland på motsvarande sätt som väst stödjer Ukraina med sina vapenleveranser. Xi Jinping och kinesiska media förklarar regelbundet att Ryssland klarar sig bra utan sådant stöd.

BEGRÄNSAD EKONOMISK HJÄLP

Efter utbrottet av kriget i Ukraina och västs sanktioner skulle man ha kunnat förvänta sig en kraftig ökning av exporten till Ryssland. Ändå rapporterar Kina bara en ökning med 7,2 procent under årets första fem månader, vilket förklaras med en begränsad betalningsförmåga under trycket av sanktionerna. Sådana betalningsproblem rapporteras främst förekomma i fråga om maskiner och elektrisk materiel, alltså anmärkningsvärt nog strategiskt viktiga produkter.

Kinesiska företag är försiktiga och undviker att öppet trotsa västs sanktioner. Till exempel ställde Kina in ett stort gemensamt gas- och oljeprojekt i Norra ishavet med hänvisning till risk för sanktioner. Omfattningen av kinesiska investeringar i Ryssland rapporteras ha gått ned kraftigt efter krigsutbrottet.

Kina tog emot en import av olja från Ryssland, som gick upp med 55 procent under årets första fem månader. Det förklaras enligt (osäkra) uppgifter i väst med att Ryssland under trycket av de europeiska sanktionerna ger Kina upp till 30 procent rabatt på priset. Oljan svarar för ungefär 65 procent av Kinas totala import. Hela bilden ger alltså inte något intryck av kinesisk välgörenhet gentemot Ryssland utan snarare av ett utnyttjande av villkoren på en köparens marknad.

KRÅNGLIGT DIPLOMATISKT SPEL

Kina bedriver ett komplicerat diplomatiskt spel. Man har inte

givit officiellt erkännande av Rysslands krav på Ukrainas territorium eller delar därav, och Kina har inte heller givit folkrättsligt erkännande av Rysslands annektering av Krimhalvön, trots att det har gått åtta år sedan det ägde rum. Däremot erkänns Rysslands motivering för sin "särskilda militära operation i Ukraina" som giltig – motiveringen var att Nato nu fortsätter att utvidgas österut. Kina kräver att Nato och EU avbryter sanktionerna mot Ryssland och upphör med sitt stöd med vapenleveranser till Ukraina.

PROBLEM FÖR KINA

Både för Kina och Ryssland har det kommit som en obehaglig överraskning att väst slöt sig samman. Japan, Sydkorea, Australien och Nya Zeeland deltar nu i möten med Nato. Detta resultat av konflikten innebär att den numera lättare kan spridas och även omfatta länderna kring Stilla havet.

Att det också skulle visa sig att EU helhjärtat stöder Ukrainas försvar av sin självständighet gör att Kina får ytterligare ett skäl för att inta en återhållsam hållning. Kinesiska media är fulla av förmaningar till världen att inte låta konflikten leda till "decoupling", d v s avbrytande av handel och ömsesidigt beroende av fungerande leveranskedjor.

Kinas enorma satsningar på "Belt and Road Initiative" har till syfte att knyta samman hela den eurasiska kontinenten under kinesisk ledning. Skulle transportvägarna avbrytas och Kina förlora sina marknader både på vägen till Europa och i Europa skulle det innebära att de problem med överkapacitet, som redan har börjat i den kinesiska byggnads- och bilindustrin, skulle riskera att utvecklas till en katastrofal ekonomisk situation för Kina.

Kinas propagandaapparat fortsätter ändå att, tillsammans med den ryska, förklara västs former av demokrati och hävda att det egna politiska systemet är den enda vägen att skapa "en inkluderande och hel demokratisk process" (Xi Jinping). Därmed hjälper Kina ofrivilligt västerländska media att få kriget i Ukraina att framstå som en kamp mellan gott och ont, mellan svart och vitt. Stämningen i Europaparlamentet är i växande grad kritisk och på god väg att bli öppet fientlig till Kina. Många europeiska företag är på väg att lämna den kinesiska marknaden.

Frågan är, om inte utvecklingen håller på att åstadkomma en decoupling både mellan Europa och Kina och mellan USA och Kina.

RISKER FÖR SPRIDNING

Det finns idag kretsar i både USA och Europa, men även i Sverige, som vill använda sanktionerna för att åstadkomma en regimförändring i Ryssland. Det går inte att överblicka vilka konsekvenser en sådan politik skulle kunna få. Dock kan man säga att det är osannolikt att Kina skulle låta ett sådant regimskifte äga rum utan att försöka förhindra det. En inblandning av Kina i ett krig i Europa skulle riskera att dra in även övriga Asien i konflikten.

Besöket i Taiwan av den amerikanska kongressens talesperson Nancy Pelosi såg för en tid sedan ut att kunna riskera att utlösa ett kinesiskt stöd med vapen till Rysslands krigföring i Ukraina som ett svar till USA på den provokation som besöket utgjorde. Det skulle ha kunnat leda till utbredd "decoupling", vilket skulle ha blivit alltför dyrbart för Kina, något som Xi Jinping uppenbarligen insåg.

Ingolf Kiesow är ambassadör.

Test för västs engagemang i Afrika

*Växande fattigdom riskerar att väcka social oro, och bidra till både nya och befintliga konflikter. I kombination med klimatkrisen hotas de redan bräckliga demokratiska framstegen i Afrika, skriver **Jonny Hogg**.*

När Ryssland invaderade

Ukraina var västländernas fördömande enigt. Reaktionen i Afrika var mycket mer blandad. Denna tudelning har visat den västerländska diplomatins begränsningar på en kontinent som fortsatt starkt präglas av sitt postkoloniala arv, kombinerat med ojämlikheter kopplade till pandemins både primära och sekundära konsekvenser.

Afrikas befolkning kommer att fördubblas under kommande årtionden, och det står klart att kontinentens strategiska och ekonomiska vikt kommer att öka starkt. Vilken roll västländerna kommer att spela kan i hög grad bero på hur de hanterar sina relationer med afrikanska partners under en period av global turbulens. Idag är västerländska motiv i Afrika starkt ifrågasatta och i hård konkurrens med Kina och Ryssland. Detta trots att västländer fortsätter att investera mycket i Afrika. EU har t ex aviserat nästan 30 miljarder euros i biståndsfinansiering för Afrika söder om Sahara fram till år 2027 inom ramen för det så kallade "Global Europe"-paraplyet.

Detta omfattande engagemang hamnar dock i skuggan av såväl en avsaknad av globala vaccinationsprogram mot Covid som de sekundära konsekvenserna av pandemin i de afrikanska länderna. Fattigdom och problemen med en säkrad livsmedelsförsörjning har ökat snabbt. Samtidigt har bara sju afrikanska länder nått Världshälsoorganisationens (World Health Organization, WHO) mål om en vaccinationsgrad om 40 procent av befolkningen till slutet av 2021. Demokratiska Republiken Kongo (DRC) har t ex lyckats vaccinera mindre än 0,1 procent av sin befolkning. Den västerländska protektionismen vad gäller tillgång till Covidvaccin har förstärkt de kritiska rösterna i Afrika, och underminerat trovärdigheten kring västvärldens långsiktiga engagemang på kontinenten.

OVÄNTADE EFFEKTER

Bara några dagar efter det ryska angreppet på Ukraina kunde de första effekterna av Rysslands agerande på Afrikas globala relationer noteras, och det på ett oväntat sätt. Rapporter om afrikanska flyktingar

som blev misshandlade vid Ukrainas gränser, eller nekades inträde av europeiska grannländer när de försökte fly kriget, väckte fördömanden från afrikanska ledare. De avledde uppmärksamheten från rysk aggression och lyfte istället fram de uppenbara fördomar och det hyckleri som finns i Europas inställning till vilka flyktingar som togs emot inom ramen för EU:s massflyktsdirektiv.

Att afrikanska stater inte nödvändigtvis delar västländernas existentiella motstånd mot Rysslands beteende blev tydligt i april, när 17 afrikanska länder, bland andra Sydafrika och Senegal, avstod från att rösta för en USA-ledd FN-resolution som fördömde Rysslands agerande. Detta visar hur Ryssland, med en väloljad propagandamaskin, har ökat sin påverkan på den afrikanska kontinenten under den senaste tiden, och även underblåst en djupt postkolonial skepsis kring västländernas beteende i Afrika.

Många afrikanska länder har upprätthållit sina förbindelser med Moskva och köpt Putins tvivelaktiga narrativ om att västländernas

sanktioner är minst lika ansvariga för den globala matbristen som rysk aggression. För dem är den pågående konflikten, och Rysslands underminerande av den europeiska säkerhetsordningen, inte en existentiell fråga. Högre på deras agenda står ekonomisk utveckling, matbrist och klimatkrisen.

MATKRISEN HOTAR

Medan västerländska ekonomier diversifierar sig bort från rysk olja och gas, är de flesta afrikanska stater starkt beroende av importerad mat och bränsle. För deras del kommer den nuvarande globala situationen att förstärka befintliga trender, och driva miljontals människor djupare in i fattigdom och svält.

FN:s livsmedelsorgan, World Food Programme, varnar för att matbristen riskerar att öka med 20 procent under de kommande månaderna i östra, södra och västra Afrika, vilket påverkar 174 miljoner människor.

Ukrainakrisen har också allvarliga strategiska implikationer för Afrika. Kriser i Etiopien, DRC, Sahel och Afrikas horn får i dagsläget ytterst

litet uppmärksamhet i västerländska medier och huvudstäder. Dessa konflikter har potential att intensifieras och skapa ytterligare regional osäkerhet. Frankrikes försvarsminister varnade mot "närsynthet" i Europa under en nyligen gjord resa till Afrika.

Växande fattigdom riskerar att väcka social oro, och bidra till både nya och befintliga konflikter. I kombination med klimatkrisen, hotas de redan bräckliga demokratiska framstegen i Afrika. Bakslag i länder som Centralafrikanska republiken och Mali ger ökade möjligheter för västvärldens rivaler att öka sin påverkan i Afrika, genom att erbjuda militärt stöd, legosoldater och alternativ som ger kortsiktiga lösningar.

CHANS TILL ÅTERSTÄLLNING

Att Ryssland flyttat en del av sina styrkor från Afrika till Ukraina visar att konflikten i östra Europa utarmar Moskvans resurser och minskar beslutsamheten gällande Afrika. De pekar också mot en period av instabilitet i de områden där både västvärlden och Moskva

nu drar sig tillbaka. Detta kommer att få humanitära konsekvenser för miljoner afrikaner och kan medverka till att forma Afrikas förbindelser med omvärlden för kommande generationer.

Efter pandemin är den globala matbristen, med tillhörande informationskrig, ett nytt test för relationen mellan Afrika och västvärlden. Att fördjupa relationerna, kommunicera strategiskt och proaktivt stödja afrikanska stater genom kommande kriser kan ge näring till ett mer jämställt engagemang, och motverka en ökad roll för Ryssland och Kina. Att dra sig tillbaka skulle däremot fördjupa en utbredd tro, över hela Afrika, att västmakter engagerar sig i Afrika endast när det passar dem, i frågor som är centrala för väst och för egen vinning. Givet den roll som den afrikanska kontinenten kan komma att spela under det kommande århundradet, är detta säkert ett engagemang som väst kommer att behöva.

Jonny Hogg är projektledare vid Folke Bernadotteakademin.

*Många barn hotas av akut svält.
Foto: Adam Jan Figel / Shutterstock.*

Förändrade värderingar

De värderingar som uttrycks av den ryske presidenten och landets statsledning ter sig svårförklarliga för många i väst. Foto: PxHere.

*Ryssland intar en särställning i värderingsmässigt avseende. Landet har under president Putin fjärmat sig alltmer radikalt från de grundläggande politiska värderingar som präglar EU-staterna. Ryssland under Putin har nu också raserat den europeiska säkerhetsordningen skriver **Björn Körlof**.*

Politiska rörelser i de europeiska staterna bygger på, och förstärker ofta, värderingar som – om rörelserna växer sig starka – kraftigt kan påverka regeringspolitik. Detta kan skapa starka spänningar inom EU och Nato, vilket redan skett, inte minst vad gäller förhållande till det auktoritära och imperialistiskt präglade Ryssland under president Putin. Krigsvetenskapsakademien har därför de senaste tre åren, inom projektet *Säkerhet i morgondagens Europa*. Svenska

perspektiv bedrivit ett delprojekt som sökt belysa inverkan av värderingsförändringar på säkerhetspolitisk stabilitet i Europa. Ett särskilt fokus har legat på sådana värderingar som präglar ideologier inom olika stater och politiska rörelser som verkar inom och mellan olika stater.

PUTINS RYSSLAND

Ryssland har en särställning i dessa värderingsmässiga avseenden. Landet har under president Putin fjärmat sig radikalt från de grund-

läggande politiska värderingar som präglar EU-staterna. Det gäller de flesta av de viktiga rättsstatsprinciperna. Putins Ryssland utvecklar en ideologi som innebär stark nationalism, auktoritärt styre och rysk imperialism samt en återgång till en mycket traditionell syn på familj och religion; mönster som också präglar den ryska ortodoxa kyrkan, som också stöder Putin. Han anser sig ha rätt att återskapa ett äldre Ryssland, inom det som geografiskt var Sovjet. Krig mot Georgien,

Krim och nu mot Ukraina visar att Ryssland inte vill ingå i den europeiska ordning som gav en säkerhetsskapande stabilitet. Under lång tid framöver, kommer vi att ha ett ideologiskt aggressivt och militärt hotfullt Ryssland i vårt närområde.

Att vårt fokus nu måste ligga på de säkerhetspolitiska och militära hoten är nödvändigt. Men det är rimligt att fråga sig hur president Putin på kort tid lyckats förvandla Ryssland ideologiskt så att landets värderingar, historieskrivningar och beskrivningar av omvärlden, för oss framstår som absurda. De omvandlingar som ägt rum från den situation som rådde under president Jeltsin, framstår som så radikala och egenartade att de ter sig svårförklarliga. Den förändrade ryska hållningen förtjänar ökad kunskap och kräver studier i rysk social historia.

DE LÅNGA LINJERNA

Sett i ett långt historiskt perspektiv är det dock inte svårt att förstå vad som skett. Ryssland har under president Putin återgått till, och stödjer sig på, ett mycket långt ryskt arv, som kan härledas till influenser från ortodox religion, slaviskt-bysantinskt auktoritärt statsskick, tsaristisk despoti, förbisedd upplysningstid, rigorös marxism-leninism, stalinism och odemokratiskt styre. Dessa, för Västeuropa främmande och egenartade drag i rysk utveckling, har på nytt blommat ut och en kort period av demokratisk tendens under Jeltsin blev ett ytligt avbrott i en lång, genomgående icke-västlig, kulturell och politisk utveckling.

Det finns dock värderingsmässiga drag i flera västeuropeiska stater som speglar ett delvis likartat utvecklingsmönster.

VÄSTEUROPEISK NATIONALISM

Framför allt är det Ungern och Polen, som utvecklat politiska rörelser med starkt nationalistiska drag, men även värderingar om familj och kvinnans ställning i samhället, delvis lika med värderingar inom katolska kyrkan, som skiljer sig från värderingarna i det övriga EU. Även synen på rättsstaten och dess principer har lett till kontroverser med det övriga EU.

”Klanen” löses inte upp även om den utsätts för starkt tryck från institutioner i samhället.

VIKTIGA ORSAKER

Akademiens delprojekt pekar på flera faktorer som uppmärksammas inom forskningen rörande värderingsförändringar. Forskare har också på vetenskaplig grund sökt efter orsaker till dessa tendenser under tiden efter det kalla kriget.

En aspekt som belyses i delprojektets två antologier¹, med nära anknytning till rysk utveckling, gäller den optimism som bredde ut sig efter det kalla krigets slut. Den speglas bl a i amerikanen Francis Fukuyamas tes om att motsättningar i världen efter kalla kriget

skulle upphöra och att staterna snabbt skulle följa demokratiska, liberala och parlamentariska principer i marknadsekonomiska nätverk av företag.

Mot detta hävdade amerikanen Samuel Huntington en mycket mer pessimistisk syn. Han ansåg att det kalla kriget hade lagt en ”våt filt” över olika värderingar, där rädslan för kärnvapen och ohämmat krig förhindrat en öppen diskussion om de värderingar som faktiskt låg dolda under denna period. Huntington ansåg att när denna rädsla släppt sitt grepp blev det inte Fukuyamas värderingar som blev tongivande, utan i stället en återgång till äldre förhållningssätt. Huntington benämnde termerna i förkortad form ”faith and family, blood and belief”, d v s ”tro och familj, blod och övertygelse”. Huntington pekade också på behov av forskning för att belysa dynamiken mellan olika religiösa föreställningar och dessas återklang inom politiken.

Flera forskare visar i Antologi II på intressanta forskningsresultat. De gäller t ex den starka sammanhållning som sker i kulturer med lång familjetradition. Vissa kulturer har en klansammanhållning där klanen spelar en viktigare roll än olika sociala eller offentliga institutioner i samhället i övrigt. ”Klanen” löses inte upp även om den utsätts för starkt tryck från institutioner i samhället. I vårt land har vissa klanstrukturer förenats med omfattande brottslighet, som visat sig ytterligt svår att få bukt med.

Björn Körlof är tidigare generaldirektör, riksdagsledamot och reservofficer.

¹ Körlof, Björn (red), *Ideologisk sprängkraft inom EU – Ett säkerhetspolitiskt hot, Säkerhet i morgondagens Europa – Svenska perspektiv*, Kungl Krigsvetenskapsakademien, Stockholm, 2021; Körlof, Björn (red) *Värderingsförändringar i ett Europaperspektiv – hot mot vår säkerhet, Säkerhet i morgondagens Europa – Svenska perspektiv*, Kungl Krigsvetenskapsakademien, Stockholm, 2022.

Beredskap för långvarig konflikt

Krig i Europa. En pågående förstörelse med rysk målsättning om underkastelse och intressesfärer. Jag känner medlidande med Ukrainas befolkning, men också ilska och frustration över situationen.

Men det finns också ljusglimtar att ta fasta på, som är betydelsefulla både nu och över tid. Sverige ger i bred politisk enighet militärt stöd till Ukraina, senast manifesterat av Försvarsmaktens instruktörer som ska utbilda ukrainska medborgare i Storbritannien. I ett litet större perspektiv är också den enighet och beslutsamhet som manifesteras internationellt både löftesrik och extremt viktig.

Den västliga sammanhållningen får inte krackelera. Den ryska regimens planer och ambitioner stannar inte vid Ukraina. Hur det går på stridsfältet just idag, eller imorgon, lär inte påverka de ryska långsiktiga målen. Detta är en långvarig konflikt. Ukraina slåss för en säkerhetsordning som demokratiska länder i Europa är beroende av och som Sverige förlitat sig till.

Slutsatsen är att vi, i planering, inriktning och finansiering av svenskt totalförsvar, måste ta höjd för ett utdraget krig och en över tid pågående intressekonflikt. Vidare ska totalförsvaret utvecklas utifrån krigets krav, vilket skiljer sig från krisens krav.

Den 1 november lämnar jag mitt militära råd till regeringen. Vägledande för mig i arbetet med underlaget är att resurs-

tillskotten för innevarande år, samt de kommande årens försvarsinvesteringar upp mot två procent av BNP, ska resultera i en ännu vassare och mer uthållig försvarsmakt. I min kommunikation med den politiska nivån pekar jag återkommande på vikten av det militära rådet för maximal effekt av de pengar som tillskjuts.

Vägledande är också hur våra svenska militärstrategiska intressen bäst tillvaratas i omorienteringen till Nato-medlem och hur Försvarsmakten bäst bidrar till alliansens avskräckning i norra Europa. Vi går in i Nato med stolthet och gott självförtroende. Samtidigt är vi väl medvetna om att det är en resa där vägen inte är utstakad och klar från början. Metodiskt och långsiktigt hållbart mejslar vi ut färdplanen.

Att ingå i en försvarsallians innebär inte att vi lägger ut försvaret av Sverige på entreprenad. Varje medlemsland ska ha ett starkt försvar för det egna territoriet. Det är en del av den gemensamma avskräckningsförmågan. Det krävs inte bara för att vi ska kunna räkna med stöd, utan för att det ska vara möjligt att ta emot stöd och agera tillsammans i vårt närområde.

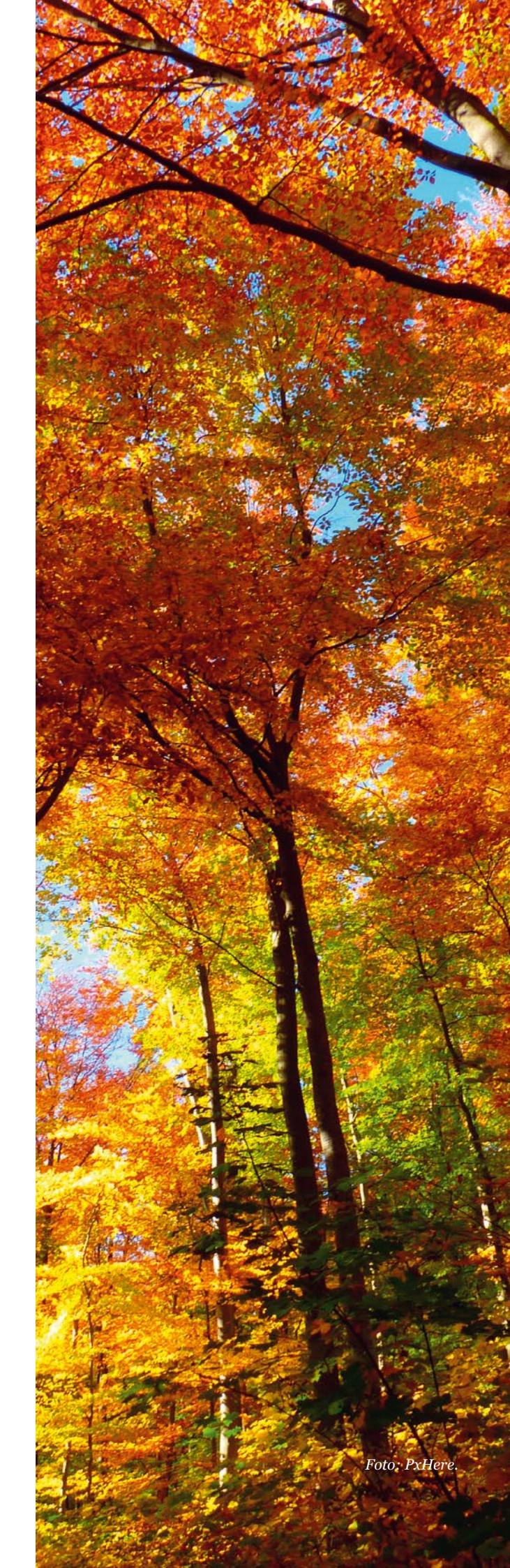
Natomedlemskapet kommer att förändra hur vi ser på försörjning, uthållighet och beroenden. Vi bygger inte enbart förmåga för oss själva. Sverige kommer på olika sätt vara en livlina till Finland och Baltikum, vilket bland annat innebär att tänkandet kring strategiskt djup även måste omfatta civilt försvar.

Intensiteten i Försvarsmaktens verksamhet är hög. Våra förband har gått och går fortsatt tungt. Detta utmanar vår uthållighet och förenas därtill med en både snabb och omfattande tillväxt. Jag är stolt över mina medarbetare som levererar ett aktivt försvar i en krävande situation. Vi axlar vårt ansvar – dygnet runt, på land, i luften och till havs.

Micael Bydén är Överbefälhavare.

Foto: Antonia Sehlstedt / Försvarsmakten.

Författare till Vårt Försvars krönika väljer själva sitt ämne och ansvarar för innehållet.

Stöd AFF - Bli medlem nu!

För 300 kronor/år får du fyra nummer av
Vårt Försvar och kallelser till föreningens aktiviteter
(t o m 25 år är medlemsavgiften 100:-).

Inbetalning sker till plusgiro 12711-8
alt bankgiro 482-8885 eller Swish 1234656641.

Ange:

Namn

Adress

Telefon

E-postadress

Ålder

**Mer information finns
på föreningens hemsida**

www.aff.a.se

aff
FÖR FRED, FRIHET, FRAMTID

Allmänna Försvarsföreningen, aff, är en ideell förening som har genomfört verksamhet och publicerat denna tidskrift sedan 1890!

aff är fristående från myndigheter och politiska partier och föreningens ändamål är att aktivt delta i den säkerhets- och försvarspolitiska debatten genom föredrag, diskussioner och seminarier i syfte att främja Sveriges förmåga att möta såväl militära som andra former av samhällshot.

Foto: PxHere.

Sverige är värt att försvara

